

મુંદરકાન્ત પુસ્તક માળા. પુસ્તક ૧ લું.

સચિત્ર

વિધિનું વમળ ચક્ર.

લેખક — “મુંદરકાન્ત”

(તે)

સોની ભગવાનજી હરિલાલ ભાવનગરવાલા.

પ્રસિદ્ધ કર્તા.

મુંદરકાન્ત. ભાવનગરવાલા.

કે. જોડીયા બનર, - કરાંચી.

વમળ ચક્ર વિધિનું, ફરતું ફરે જેને શીરે.

તે રંક કે રાત્ર ભલે હો, ભાગવે ખોલ્યે તીરે.

મુંદરકાન્ત.

કચ્છી ગલી ન. ૧ ડેન્સો હોલ પાસે આવેલા

“વિદ્યા સાગર” પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં હીરજી નાનજી જાનીએ

છાપ્યું, - કરાંચી

આ પુસ્તક મળવાનું હેતુ.

સાતી ભાગલાલ હરિલાલ,

અમદાવાદ કચેરી પાસે-કરાંચી,

૧૧૨૦૭

—

સાતી ભાગલાલ હરિલાલ

શ્રી કરાંચી બુક સ્ટોલ,

ગેટીયા અગર-કરાંચી.

—

બુકમેનર

ભીમજી શાવજી,

ગેટીયા અગર-કરાંચી.

—

બુકમેનર

હંકર માલુનલાલ વીરજીભાઈ, કરાંચી.

—

કાલીદાસ મકનજી એન્ડ કંપની,

કે સદર અગર-કરાંચી.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૧૨૦૭ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ વિદિનું વાનપત્ર

વિષય ૬-૪

કરુણા રસથી છલકાતી વિધિની વિદ્યમના

વિધિનું વમળ ચક્ર

અથવા

કમળાની કર્મ કથા.

તથા

સુંદરકાન્ત કાવ્યમાળા ભાગ ૧ લો

લેખક: "સુંદરકાન્ત"

(ને)

સોની ભગવાનજી હાલ ભાવનગરવાસી.

પ્રાસંધ્ય કતા—

સુંદરકાન્ત ભાવનગરવાસી.

મળવાનું હકાબ

ઝેંડીયા બજાર, અચ્છી કબર પાસે-કરાંચી.

લેખકની રજા સિવાય કોઈએ અપવી ના અપાવવી નહિ

આવૃત્તી ૧ લી ૧૯૫૬ નકલ ૧૦૦૦

કિંમત ૦-૬-૦

લેખકના બે બોલ.

સુકા વાંચક બંધુઓ.

હું કવિ ના લેખક હોવાનો દાવો ધરાવતો નથી. પણ મહારી અદ્ય બુધ્ધિનુસારે શ્રામતી કમગા દેવીની કર્મ કથા લખાયેલી છે. મહારી હૃદયવાદિકાની રંગબ્રમીમાં એ વાર્તા થણા દિવસ થયાં રમી રહી હતી, તેથી તે કથા સંગીતમાં કાવ્ય રૂપે એ વિષય તથા સુંદરકાન્ત કાવ્યમાળા ભા. ૧ ના મહારા કાવ્ય ગ્રેમી બંધુઓને અર્પણ કરું છું.

મને આશા છે કે કાવ્ય ગ્રેમી બંધુઓ આ ઉછરતા સાહિત્યના શોખીનને ગ્રેમ લાવથી માન આપી, પુસ્તકના આકારમાં પ્રગટતા આ પ્રથમ પ્રયાસને કિતેવત આપશે.

મહારા વાલાડા બંધુઓ. હું એમ. એ જેવું અગ્રેજી ભણતર ભણ્યો નથી પણ અદ્ય ગુજરાતી અભ્યાસથી આ પુસ્તક લખાયેલું છે. તેથી ભૂલચૂક થા દેવ દ્રષ્ટિગોચર થશે. વચક બંધુઓ કીકા નહિ કરતા પોપટ કાઢથી મુક્તતા કરશે તે આભાર સહિત સ્વીકાર કરી ખીલ આગ્નિમાં ફેરફાર કરી મુધારો કરવામાં આવશે.

જાણીતા શાસ્ત્રીજી રા. રા. વિદ્યનાથ હરજીવનદાસ જાણીજીએ જે મચાઓ આ પુસ્તક માટે આપી છે તે માટે હું શાસ્ત્રીજીનો અનંતરંગુ પવક આભાર માનું છું.

છેવટે દેવરતી પ્રાર્થના કરતા કાર્યમાં સફળતા મળ્યોતા આંર વિગમુ છું.

૧૫-૬-૧૯૦૩.) આપની કૃપાનો અભિલાષી લેખક,
જેડીના અગ્નર-કરંચી) "સુંદરકાન્ત" લાવનગરવાલા.

અર્પણ પત્રિકા.

—:૦:—

પ્રભુતુલ્ય પૂજ્ય પિતાજી.

હરિલાલ જીવજીવસની પવિત્ર સેવામાં,

મુ. અમદાવાદ, ૩. માર્ગિક એક.

અખિલ બ્રહ્માંડમાં સર્વ પ્રાણીના પાલનદાર મહા દયાળુ પિતા કૃપ્પર છે. તેમ આ સંસારમાં, માતા અને પિતા એજ સ્થાનને યોગ્ય ગણાય છે. કારણ કે હૃદય જેમ દયાળુ છે તેમ માતાપિતા પણ પુત્ર પ્રત્યે દયાળુ હોય છે. હૃદય જેમ પાલન કરે છે, તેમ માતાપિતા પણ પુત્રનું પાલન કરે છે. હૃદય જેમ અપરાધની ક્ષમા કરે છે, તેમ માતાપિતા પણ પુત્રના અપરાધની ક્ષમા કરે છે. કન્યાનો (ઉપકાર) ગુણ ભૂલી શકાય તેમ નથી, તેવીજ રીતે માતા અને પિતાના ગુણ ઉપકાર અને રાજનો બદલો પુત્ર કેવી રીતે વાળી શકે? તેથી તે મેવા બદલ સત્ય બાવનાથી આ પુત્રક વિધિનું વચન એક તથા સુંદરદાન્ત ડાવ્યમાળા ભા. ૧ લો મન વચન અને હર્મથી આપને અર્પણ કરું છું તેના આપથી સ્વીકાર કરશો.

વિ. સં. ૧૯૭૯ }
જ્યેષ્ઠ પુર્ણિમા. }

હું છું આપનો આલક (ગેર)
ભગવાનજી હરિલાલ.

આદર્શ જીવન.

૧. લુચ્ચાની લુચ્ચાઈ જાણનાર દેવ નથી પંજુ તેજ લુચ્ચા છે.

૨. કેમકે લુચ્ચાઈ કર્યા શિવાય તેના છિદ્રોની શું ખખર પડે? જેથી એ લુચ્ચાઈમાં પોતાનું કલ્યાણ કર્યાંથી થાય?

૩. અને લુચ્ચાની લુચ્ચાઈમાં ભલાર્થ ભાળી ભો વામ જનાર દેવ ગણાય છે, કેમકે દેવનું હૃદય શુદ્ધ નિર્મળ અને ભોળું હોય છે. જેથીજ તેના સદ્ગુણવાળા પુરૂષનું કલ્યાણ થાય છે.

૪. મોહ રૂપી કુસુમ બાણ મારી કામદેવે આખું જગત જીત્યું, પુણ્ય રૂપી કામ દેવનું બાણ કંદના વજ્ર કરતાં પણ વધારે સક્ષમ! કેમકે તેનો ઘા રજાતો નથી. પરંતુ મહા પુરૂષો તેને જીતી શકે છે. કાચાંકે અભયરત્નો પ્રભાવ અપાર છે. કામ દેવને જીત્યા પછી બાકી શું રહ્યું?

“ સુંદરકાન્ત. ”

કરુણાજનક વિધિનું વમળ ચક્ર

જ્ઞાને

કમળાની કર્મ કથા.

હરિગીત છંદ.

રૂંદેવને, ચરણે પડી, શ્રી ગણપતીને હું નમું
શ્રી શારદા, હૃદયે ધરી, ઇશ્વર કૃપાને હું ચાહું;
લખવા કથાને કાવ્યમાં શ્રી લેખિની કરમાં ધરું,
આપો સફળતા તેહમાં કીરતારને વિનંતી કરું.

*

*

*

*

રવી કાર્ય પરવારી, પ્રતાપિ અસ્ત થાવા પરવરે,
તનથી તપેલા લોક કે, નહાવા નદીમાં સંચરે;
યંખી હંડી કલકલ કરી, નીજ સ્થાનમાં જાતા હતા,
લાલાશ વ્યાપી નલ પરે, શણગાર સંધ્યાના થતા. ૧

નિર્મળ વહે ખળખળ અવાજે, શાંતીની શોભા ધણી,
ગંગાતીરે શોભી રહી, સન્નારીઓ જાતી ધણી;
ઉજવલ સફાઈક રંગ જેવું, સ્વચ્છ પાણી શોભતું,
શિતલ સુગંધી વાયુથી, આનંદમાં મન ડોલતું, ૨

નદી તીર ફરતા લોક કે, સૌંદર્યને નીહાલતા,
આ, ઇશ સૃષ્ટિ વિશ્વમાં, જગદીશ લીલા જાણતા,
શણગાર જગમાં સાંજનો, મનહર મઝાનો થાય છે;
સુંદર બગીચા બહેકતા, નીખી નયન હરખાય છે. ૩

તરપાન ડોલે વ્રક્ષના, વાયુ મધુરો વાય છે,
ઉદ્ઘાસથી સહુ પક્ષીઓ, આનંદ કરતાં જાય છે.
તેવે સમે દો સુંદરી, ઉચી અટારીમાં ખડી,
વિચારમાળા જલીને, કૈ કૈ તરંગે છે ચડી. ૪

*

*

*

*

મનહર નગર બગાળમાં, સુંદર સુશોભીત કલકતા,
કાટીપતી વાસો વસે, જાહોજલાલી સહુ લતા §.
નદીતીર સુંદર મહેલમાં, તે સુંદરી રીખાય છે,
કરને કપાળે ટેકરી, અંતર નીસાસા ખાય છે. ૫

શું બ્રૂટ આગે થઈશ હું? રે'રે' પ્રભુ આ શું કયું?
કમળા સતી શું કુત્રા? આવે સમે હું શું કરું?
કલ્યાંત કરતી તે સતી, મુર્છા અચાનક થાય છે,
રાજ ઉમેરો પાસે જો, તે નાર પાસે જાય છે. ૬

ઉપચાર કરતાં નારને, સુદ્ધિ જરા આવી ખરી,
બેડી થઈ બેઝાકળી, રાજ થઈ દુર તે સરી.
રોતી કકળતી રંક થઈ, બેડે છતાં બેસાયના?
રાજ મનાવે રહેમથી, પશુ ચિત તેનું ચલાય ના ૭

કુળવાન નારી હું અરે, મુજને કલંકીત ના કરો,
પાયે પડું છું આપને, વિનતી જરા ધ્યાને ધરો.
દુઃખી છઉં દશ વર્ષ થયાં, રે'રે' દયા દીલમાં ધરો,
અડશો નહિ મુજ અંગને, વિધવા થયેલી શું વરો? ૮

“ રોડી કકડડી રક થઈ, બોલે છતાં બોલાયના
 રાજા મનાવે રહેમથી. પણ ચિત તેનું ચહાયના ~
 (મુદ્રર કાન્ત)

રાજ વળી તે પાસ જઈ, લાગ્યો મનાવા તેહને,
શાને રહે છે? દુઃખ શુ છે? દુર કાઢું તેહને.
પ્યારી કરું હું પ્રેમથી, પણ તું ધરેના પ્યાનમાં,
કંઈ કંઈ ચરિત્રો તું કરે, દેખી મને તું માનમાં. ૯

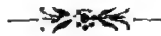
શું કહું કથની મારી રાજ-શું કહું કથની મારી

(એ દખ) માં ગવાશે.

રાજકુંવર—

બોલોને ગુણવાળી નાર, બોલોને ગુણવાળી.
તું કેમ રહે રૂપવાળી નાર..... (ટીક).
સુંદર ઓ નવયોવન નારી, મમ દેખી કાં કરતી?
જે જોએ તે આપું તુજને, કેમ નથી ઉચરતી?—ના
પ્યારી કરું પટરાણી તુજને, એ ઇચ્છા જો ત્હારી,
આવ પ્રેમથી ભેડું તુજને, કરું પ્રાણથી પ્યારી.—ના
રાજ સાથે રંગ રાગથી, રીઝાવ્યે સહુ મનતું,
પણ તું તો રે' રહતી રામા, પ્રસન્ન ચિત્ત ના ભાગતું.—ના
હસવા બંધે કેમ રહે છે? કારણ તેતું કેતે,
શું દુઃખ છે? તે સત્વર કહી દે, દુર કરું હું તેને.—ના
ઇચ્છા વીણતી વેળા તુજને, શું અહિયાં તે લાવી?
કે, નારી ઇચ્છાથી અહિયાં, કહે કેમ તું આતી?—ના
આમંત્રણ ગુણીકાતું આવ્યું, કરી પ્રસંસા તારી,
રૂપ ગુણમાં રમણી સુંદર, આપ ભોગવો પ્યારી.—ના
તેથી હું લલચાવ્યો તુજમાં ભર યોવન બલીહારી,
જામરજસ્તી ના કીધી તુજને, કહે ઇચ્છા શું ત્હારી?—ના

દુઃખી થતાં દશ વર્ષ થયાં તે, શું આફત શીર આવી?
 સાંભળવાને સર્વ ચહું છું, કેમ ઉલટ થયું ભારી.—ના૦
 બનતા પ્રયત્ને દુર કરું હું કીધેથી સુખ થાયે,
 પદ્મસેનનો રાજપુત્ર છું, દુસ્મન દુરદુર જાયે.—ના૦

કમળ—

શું કહું કથની મારી રાજ—શું કહું કથની મારી,
 હું કર્મે થઈ દુઃખીયારી,—રાજ શું કહું..... (ટેક)
 મારી કથા કહું છું હું સર્વે, સુણજો ચીન ઉતારી,
 લગ્ન રાખો હે નંદલાલા, વિનાંતી ઉરઆધારી.—રાજ૦
 હરિહર પુરમાં શેઠ નગરના, તેની હું પુત્ર વધુછું,
 પગ્ણીને સાસરીએ આવી, ત્યાંથી કથની કહું છું,—રાજ૦
 બાર વરસની ઉંમર મારી, કુળવંતી હું બાળા,
 સેવા કરતી સાસરીયાની, જપતી પ્રીયતમ માળા.—રા૦
 લાડ ડાડમાં, હું ઉછરીતી, સાસરીયા પણ સારા,
 દાસ દાસી સેવા કરનારી, પુન્ય યોગથી પ્યારા.—રા૦
 સુખ સંપતિ ક્ષેમ કુશલતા, સ્વર્ગ થઈ પણ સારું
 એ સુખને એ આનંદ કરતા, દશ વર્ષે થયું ન્યારું.—રા૦
 તેજ ગામમાં રાજપુત્રનો, જન્મ દીવસનો જલસો,
 આખા નગરમાં આનંદ ઓછવ, નાય રંગનો નીશો.—રા૦
 આમંત્રણ રાજનું આવ્યું, મમ સ્વામીએ સ્વીકાર્યું,
 ભેટ દીધી મોતીની ભારે, ઉલટ વિધિએ ધાર્યું.—રા૦
 પ્રધાન હસ્તક, જન્ય પ્રથમથી, પછી કરે જાહેરે,
 દગો કરી દપટાવ્યું તેણે, ભરી સભામાં રે' રે'.—૧૦

મુક્તા તણી જે હતી કામલી, તે બદલાવી બારે,
મુક્તા કાઢી “કંકણ” કાળા, ભર્યા ગણી તે ભારે.—૨૧૦
સભામહી ત્યાં સર્વ બીરાજ્યા, બેટ કરી ગાહેરે,
બેટ સ્ત્રીકારી સર્વેની પણ, એક રહિ છે જ્યારે.—૨૧૦
પ્રધાનજી તે રાજા પાસે, વાત કહેછે કાને,
બેટ દીધી આ, આપ કુંવરને, કામ કયું આ શાને?—૨૧૦
ભુપ શીહ, તો ભોળા હૃદયનો, અપ શુકન આ આણે,
દીવાન બોલ્યો દાઝ દીલથી, કે’ર કર્યો આ ટાણે.—૨૧૦
નગર શેઠનો કપુત કેવો? શીક્ષા દીધો તો જાણે,
ધર, બારો, હ્યો લુંટી તેના, બે શર્મે તે માણે.—૨૧૦

+ + + + +

રાજકુંવર—

પ્રધાન સાથે વૈર તમારે, શું કારણથી જામ્યું?
દગો કર્યો તેણે કે બીજે, કેમ તમે તે જાણ્યું?—૨૧૦

કમળા—

રાજા તરફથી કાર્ય પ્રસંગે, અમ મહામાં તે આવ્યો,
કહ્યું નહીં નોકરને કાંઈ, એમ અચાનક આવ્યો.—૨૧૦
મમ સ્વામી સુતાતા સેજે, હું ઉભીતી પાસે,
સેવા કરતી મારા પિયુની, પંખો લઇને હાથે.—૨૧૦
રૈશ નાગની શય્યા ઉપર, જેમ સુતા નંદલાલા,
સેવા કરતી લક્ષ્મી દેવી, એજ રૂપે મેં ધાર્યા.—૨૧૦

એક વસ્ત્રથી ઊભી હતી હું, રંગ ભુવનમાં જ્યારે,
રંગ રાગથી રીઝવતીતી, ચુંબન કરતી ત્યારે.—૨૦
મમ તાને ગુસ્તાન હતી હું, નીપું નયને સ્વામી,
સુધ ગયા તે સેજવારમાં, હસ્તા જાણું સ્વામી.—૨૦

અવલોકી મુખડું સ્વામીનું, આનંદમાં ઊભરાતી,
પ્રેમ સરીતા ઉછળી ઉછળી, હૃદય હૃદય રેલાતી.—૨૦

પુષ્પ લતા હું પુરણ ખીલી, પુષ્પ ભોગી મમ પ્યારા,
સ્નેહ સુંગંધી તેમાં પસરી, મારા પિયુની માયા.—૨૦

પ્રેમલેલી હું બની પ્રેમદા, સ્વામીના ગુણ ગાતી,
પલ પલ વારે પ્રેમથકી હું, મોહ ધરી મલકાતી.—૨૦

ઇંદ્ર અને ઇંદ્રાણી ત્હેની, તુચ્છ ગણું હું તેને,
ઇંદ્ર થકી પણ અધીક સ્વામી, હું ઇંદ્રાણી જેને.—૨૦

ધન સંપત્તિ વૈભવ સત્તા, સ્વર્ગ રૂપે ભોગવના,
હીરા મોતીના તોરણથી, દીવાલને દીપ્તતા.—૨૦

અઢગિક માયા અખુટ લક્ષ્મી, દેખી દીલગ દરતા:
અમ અંતરમાં આનંદ આનંદ, દુઃખને દેખી ડરતા.—૨૦

સુખ સાગરમાં તરતી તરતી, અખંડ સુખમાં દ્રષ્ટિ,
ઈશ્વરનો ઉપકાર ગંગીને, ધન્ય ધન્ય આ સૃષ્ટિ.—૨૦

એ રીતે હું ઈશ્વર લીલા, જોતી પ્રાણ પતીમા,
ધ્યાન ધર હું તેનું નીચે, ધન્ય ભાગ્ય સતીના.—૨૦

પ્રધાન આવી ઊભો દ્વારમાં, એજા મારી જાણી,
સુવા જાતી સેજ પડગંપર, દ્રષ્ટિ તેણે તાણી.—૨૦

પાપીનું મન પહીં ગયું ત્યા, પણ દેખીને દાખ્યું,
હું ગભરાણી કોણ અચાનક, આમ છુપાઇ આવ્યું.—૨૧૦

અરે પાપીયા કોના હુકમથી, કહ્યા વિના તું આવ્યો,
અમર્યાદા આવી કરતા, કેમ નહિ લજવાયો?—૨૧૦

બોલકણો તે સ્વભાવ મહારો, વગર વિચાર્યો બોલી,
પતીદેવ જન્મકીને જાગ્યા, નીખે નયનો બોલી.—૨૧૦

શબ્દ બાણથી અંગ વિંધાયું, ઝેર રંગે રંગ વ્યાપ્યું,
યાદ રાખજો બહો આનો, એ શબ્દે સંભળાયું.—૨૧૦

શાંત કરી મુજને સ્વામીએ, કોને કે છે કમળા?
વીના વીચારે બકવું તારું, કયો કેર તે કમળા. —૨૧૦

ગુણવંતા તે હરિહર પુરના, પ્રધાનજી છે પ્યારા,
મમ સ્વામીએ ઉડી તેને, આવો પધારો પ્યારા.—૨૧૦

મારી માગી મારા પતીએ, સ્નેહ વડે સત્કાર્યા,
વિવેકથી સર્વ વાત કરીને, પુર વીશે પધરાવ્યા.—૨૧૦

હંમેકો આપ્યો મમ સ્વામીએ, મારી માગી મારી,
પેટમહિ તે મેલો પુરો, વાત અમે વિસારી.—૨૧૦

+ + + + +

એજ વૈરનો બહો આજે, તે પાપીએ વાળ્યો,
જેલ મેહિ મુજને જપ્તવાવા, પણ પાપી ના ફાળ્યો.—૨૧૦

સેવકને રે આજા દીધી, ભાગ્ય રેખા ત્યાં તુટી,
વાત ન કીધી અમને, કાંઈ, લક્ષ્મી લીધી લુટી.—૨૧૦

પહેર્યા વસ્ત્રે અમને કાઢ્યા, રાજ સાથી કાપ્યો ?
 વાત સુણીના કંઈએ અમારી, હૃદ્ય બારે તે થોભ્યો.—૨૧૦
 બાણુ મારો આઠ વરસનો, પતી પત્નિ અમ ત્રણે,
 ત્યાગી નગરને વનમાં ચાલ્યા, આંસુ ઝરતા નેણે.—૨૧૦
 ઘર બારેના ડગલુ ભરતા, તેજ પગે ગિધાડા,
 અસ્તોદય થયો આજ અમારો, કેવા જશો દહાડા ?—૨૧૦
 વન વગડામાં અમે રખડતા, ભુખ તરશથી ભારે,
 પુત્ર કહે ત્યાં એ માતાજી, જલ પીવું છે મારે.—૨૧૦
 બાણુ ધરતું ધીરજ ભાઈ, સરિતા તીરે જઈએ,
 નથી અહિયાં કોઈ આપણું, કોને જઈને કઈએ.—૨૧૦
 કરી આંગળી અમ બન્નેએ, સામે જલછે ભાઈ,
 પાણી મલશે પણ અરેરે, ખાવાનું શું ખાઈ ?—૨૧૦
 ડોલ દોરડું જલ પીવાછે, બલતણુના છે જાણા,
 પણ ખાવાના વાંધા ખાલી, પતી કહે ક્યાં નાણા ?—૨૧૦
 જખરજસ્તીએ જાણા લીધા, ડોલ દોરડું * માથે,
 ધૈર્ય ધરોને સ્વામી મારા, ઇશ્વર સહુની સાથે.—૨૧૦
 પતિ પત્નિ અમ બેઠા સાથે, બાણુને લઈ બથમાં,
 જાણુને સંભાળી રાખી, એક લીધું મેં કરમાં.—૨૧૦
 જાણામાં તું બની ખાવરી, કમળા શું આ કરતી,
 જાણા લેવાનું કારણ શું ? કેમ નથી ઉચરતી ?—૨૧૦
 હેમ મુદ્રિકા હીરા જડેલી, સ્વામી કરમા આપી,
 ભુખતણા દુખને નિવારો, સંકટ સહુના કાપી.—૨૧૦

કમળા કમળા આ ક્યાંથી? તે, મુદ્રિકાને કાઢી,
અજબ થાઉં છું દેખી આવે, છાણાંમાં શું દાટી.—૨૦
નાથ સુંણો તે કારણ કહું છું. શંકા સર્વ નિવારો,
થયું વિધિએ ધાયું હતું તે, હવે ન હિંમત હારો.—૨૦

+ + + + +

માસ થયા ખટ પુરા આજે, જાળીમાં જોતીતી,
આંગણીએ ગૌમાતા પાસે, મમ સાસુ ઉભીતી.—૨૦
ખોળ તણો કટકો ઉપાડી, મમ સાસુએ ખાધો,
મેં જોયું મ્હારી આંખેથી, આલ ટુટે ક્યાં સાંધો?—૨૦
ચેતી ગઈ હતું દીવસ આપણાં, પુરાના પરીણામે,
જાખ્યું હશે તે થશે ભવિષ્યે, પિડાના પરીણામે.—૨૦
ચાર માસમાં સાસુને સસરા, સ્વર્ગ મહી સીધાવ્યા,
ખેન બનેવી ભાઈ તમારો, રોગ થકી રીખાવ્યા.—૨૦
પ્રધાન પાપી ત્યાર પડીથી, આપ અહે તે આવ્યો,
ભોગવવાનું ભાગ્ય મહી જે, દુશ્મન આજે ફાવ્યો.—૨૦
પડતા દીનનું લક્ષણ પહેલું, મમ સાસુને સુજન્યું,
સમજી તેને ખીજે દીને, ગુમ પણે આ કાધું.—૨૦
રાજ સેવકની પાસે રહે, જળ પીવાનું કંઈ આપો,
ખળતણ માટે છાણાં થોડા, ઈંડીનું દુઃખ કાપો.—૨૦
આજીજી મ્હારી સુંણીને, રોફેથી પણ રીઝ્યો,
ખળતણ માટે લેદશ છાણાં, ડોલ લીધેથી ખીઝ્યો.—૨૦
સેવક બોલ્યો જા જલદીથી, નહિતો કાઈ જોશે,
કલ્યાણ થાશે ભાઈ તમારું, ઇશ્વર બદલે દેશે.—૨૦

જોઈ જોઈને મેકી મતી જવાહીરો, છાણાંમાં જે દાટયા,
 દશ છાણાંમાં હતા જવાહીર, તે સર્વે ઉડાવ્યા.—૨૦
 પ્રધાન સાથે વેર થયું તે, કારણ તેનું હું છું,
 નહિતો સ્વામી દુઃખ પડતના, નાર અભાગી હું છું—૨૧૦
 દોષ નથી કંમળા કંઈ ત્હારો, દોષ કરમનો કહીએ,
 ભાગ્ય મહી આ ભોગવવાનું, સુખ દુઃખ આવે સહીએ.—૨૧૦
 રડે શું કરવા? કમળા પ્યારી, દોષ થકી તું ન્યારી,
 ઈશ્વર ઇચ્છા એવી ગણીને, શાંતી ધરતું પ્યારી.—૨૧૦
 ભુખ તરસથી જાણુ રડતો, સ્વામીને સમજાવ્યા,
 પાપી પડશે પાપ થકી તે, ઈશ્વર ઇચ્છા લાવ્યા.—૨૧૦
 મુદ્રિકા વેચી તેમાંથી, ખાવાનું કંઈ લાવો,
 ઈશ્વર કરશે સારું સર્વે, બહાલા બહેલા આવો.—૨૧૦
 પડના દીનની કર્મ કથા મે, સ્વામીને સંભળાવી,
 હુપ શોકમાં અજબ થયા તે, ધન્ય ધન્ય આ ભાવી.—૨૧૦

+ + + + +

મમ સ્વામી તો જતા હતા ત્યાં, પાપી લુટારા આવ્યા,
 અમ ત્રણેને ઘેરી તેઓ, લાગ તપાસી ફાવ્યા.—૨૧૦
 છાના 'હુપાઈ' તે લોકોએ, સહુ બીના આ જાણી,
 લુટી ગયા લાખો રૂપીઆને પછી કહુ શું કહાણી!—૨૧૦
 ધૈર્ય જતું રહ્યું મ્હાકું હતું તે, અરે પ્રભુ શું કીધું?
 સાત દીવસના અપવાસેરે, ખાવાનું ના દીધું.—૨૧૦
 દુઃખી થતા દશ દાડા વીત્યા, એક મદ્યું ત્યાં સીધું,
 જાતા મુસાફર અમને જાણી, ભુખ તણું દુઃખ બીધું—૨૧૦

ભોજન કીધું અમ ત્રણેએ, વૃક્ષ નીચે જઈ સુતા,
 પાથરવાને પૃથ્વી દેવી, અમે અતી કચવાતા.—૨૧૦
 એક અવાગે ઉઠે હજારો, ખાન પાનની ખુખી,
 તેજ અત્યારે વન વગડામાં, શરીરની નાશુદ્ધિ.—૨૧૦
 ફરવા માટે બાગ બગીચા, રહેતા રંગ ભુવનમાં,
 ખહાર જતાં ગાડીમાં બેસી, તેજ અત્યારે વનમાં.—૨૧૦
 દોષ કરમનો કહેવું કેને? ઈશ્વર ઈચ્છા ધારી,
 પળપળ વારે જળકી જળુ, ભય જંગલમાં ભારી.—૨૧૦
 તોર્કાં વિતર્કાં અનેક થાતા, નિદ્રા નયને ના આવે,
 વમળ વિચારે ગોથાં ખાતી, ભાવી જેમ ભભાવે.—૨૧૦
 શાંત વિચારે ધૈર્ય ધરી મહે, સ્વામી છે તે સહુ માફ,
 ખરું સતીતું દૈભવ જંગમાં, ગણ્યું તેજ મહે ખાફ.—૨૧૦
 ભર નિદ્રામાં પુત્ર પિતા બે, સુતા હતા કંઠાળી,
 નીરખી તેનું મુખ નયનથી, સર્વ અસાંતી ટાળી.—૨૧૦
 શાંતીમાં સુખ ધાયું સર્વે, નિદ્રાએ તો ઘેરી,
 પણ પાછળથી હરવા માફ, હરિ ગયો તે વૈરી.—૨૧૦
 સર્પ ભયંકર રહારા સ્વામીને, આવી અને દંસ દીધે
 જળકીને હું જગી ત્યારે, રહીધર જતાં દીઠા.—૨૧૦
 રૂદન કરતી વન વગડામાં, ઉઠો એ મમ પ્યારા,
 દૈવત માફ દુર થયું તે, નીર નયન ચોધારા.—૨૧૦
 રડી રડી હું રણમાં થાકી, કોણ આવી ઉગારે?
 અરે પ્રભુ આ દુઃખ આપ્યું, કેમ દયા કેહેના આવે?—૨૧૦

મારૂં ખરું સૌભાગ્ય જગતમાં, તેહ થયા પળુ ન્યારા,
વન વગડામાં મુજને મુકી, અરે પ્રભુ ઝો પ્યારા.—૨૧૦

બાકી રહ્યું તું ભોગવવાનું દંશ દધ દુભાવ્યા,
દગો દધ દારાને સ્વામી, સ્વર્ગ મહી સીધાવ્યા.—૨૧૦

પ્રભુ રૂપે હું જોતી પતિને, સુખ સર્વે તે મારું,
પતિ દેવ પર લોક સીધાવ્યા, જીવનર કીધું ખારું.—૨૧૦

રડી રડી હું થાકી રણમાં. કોણ સુણે તે કાને?
આલ ઉચે ને પૃથ્વી નીચે, રડતી રખડું રાને.—૨૧૦

મને દંશ તેં કાં નહી દિધો? મમ સ્વામીને બદલે,
અગર મને મુકી શું કરવા? પક્ષપાતના પગલે.—૨૧૦

કાષ્ટ તણી ચિત્તા ખડકી ને, હું પળુ પડવા જાતી,
પણ બાળુ આ આ મુજ કહીને કરતી શું કચવાતી.—૨૧૦

મમ બાળુ ને દેખી મ્હારી, સ્નેહ નદી છલકાતી,
પ્રેમ પાસમાં હૃદય દયાથી, રડી રડી ઉભરાતી.—૨૧૦

પ્રભુ પ્રભુ આ શું હું કરતી? બાળક ત્યાગી મરતી,
નીરાધાર આ પુત્ર મુકીને, (ડબલ) ગુન્હે ના ડરતી.—૨૧૦

નીર્દયતા આ કેવી મારી? તે પસ્તાવો કરતી,
આત્મ ઘાતથી બાળક ત્યાગી, મહાપાતકમાં પડતી.—૨૧૦

પાપ ગણ્યું મે પુરણુ તેમાં, મન માર્યું મે મારૂં,
ભાવિથી પાછી ભટકીને, ઈશ્વર ઈચ્છા ધારું.—૨૧૦

આઠ વર્ષનો બાળુ મારો, બાર વર્ષનો લાગે,
ધૈર્ય ધરી મેં પુત્ર નીહાળી, પ્રભુ દુઃખ સહુ ભાગે.—૨૧૦

અગ્નિ સંસ્કારે સ્વામીની, ક્રીયા કરી સહુ હાથે,
રહિ નહિ ત્યાં નામ નીશાની પુન્ય પાપ ગયા સાથે—૨૧૦

મા ઠીકરો અમ સાથે બન્ને, ત્યાંથીરે સંચરીયા.

હિંસ્ર પ્રાણીના હોંકારે, અમે અતી ત્યાં કરીયા.—૨૧૦

વમળ ચક્ર આ વિધિ તણુંતે, ત્રાસેથી તરફડાવે!

અરે વિધિ તુજ ધાર્યું કરવા, કેવા નાચ નચાવે?—૨૧૦

શુભ તરસથી અમે ભટકતા, દુઃખી થયારે હારી,

શું કરવું ને જવું હવે ક્યાં? હિંમત સર્વે હારી.—૨૧૦

બા, બા, કેતો બાણુ મ્હારો, મુખ નયન નીહાણી,

ખાવાનું તો દે માતાજી, જરા શકું ના ચાલી.—૨૧૦

હું ગભરાણી બન્ને બૃષ્યા, શું ખવરાવું તેને,

હવું નહિ મુજ પાસે કાંઈ, પુત્ર કહે છે દેને.—૨૧૦

મે કહ્યું ખાવાનું બેટા, આગળ જઇને ખાઈ,

જરા દુરતું ચાલ એટલે, આપુ છું હો ભાઈ.—૨૧૦

નથી ચલાવું એ માતાજી, ખાધા વિણું ડગલું,

હું પણ થાકી બેઠી હારી, ચલાયનારે પગલું.—૨૧૦

લાડકવાયા બાણુ આપુ, ખાવાનું શું ખાઈ?

ઝેર ખાવાને માટે મારી, પાસે રે' ના પાઈ.—૨૧૦

લાડકવાયો પણ તે ડહાણો, કરશું શું માતાજી?

હેત થકી હું તો હરખાણી, કાલ પણે થઇ રાજી.—૨૧૦

તુજ માટે ખાવાનું લાવું, અહીયાં ને તું બેસે,

હમણાં હું લઇને આવું છું, કહે એકલો રેસો?—૨૧૦

કાલુડો પણ સમજી ડહાણો, બેઠાણું માતાજી.
ખાવાનું લઈ જોડ્યા આવો, વાર ન કરશો ઝાજી.—૨૦
મારે દીશામાં નયન ફેરવી, હું ત્યાંથીરે ચાલી.
રક્ષા કરજો હે રખવાળા, બેટા હું આ આવી.—૨૦

* * * *

પડતી રડતી અને રખડતી, દોડા દોડી કરતી.
ખાવાનું ક્યાં રસ્તે રાખ્યું? આંસુ નયને ભરતી.—૨૦
જાતા જાતા દુર જંગલમાં, એક ભીખારણુ જાતી
તેની પાસે કરી યાચના, ભીક્ષા માટે રોતી.—૨૦
મમ બાળક જંગલમાં, ભુખ્યોને તરસ્યો છે ભારે,
હું પણ ભુખી તરસી તેવી, કંઈ મુકાણો ત્યારે.—૨૦
ધૈર્ય આપતી મને ભીખારણુ, જાહેન નહિ ગભરાતી.
ખાવાનું છે મુજ પાસે પણ, આપ તણી કંઈ જાતી.—૨૦
જાતી મહારી શું પુછોછો, સમય સમય બલીહારી.
અન્ય સમયે કદીશ સર્વે, ભુખ તરત દુઃખ ભારી.—૨૦
લલી ભીખારણુ ખાણુ દયાની, મમ પર તે દર્શાવી.
જાહેન જમીને આ જળ પીલે, અમી અહા વર્ષાવી.—૨૦
મેં કહ્યું ઉપકાર તમારો, પછી જમુ હું જાહેની,
બાળક મારો ભુખ્યો તરસ્યો, નહિ જમુ હું પહેલી.—૨૦
લલે જાહેન હું સાથે આવું, બાળકને ખવરાવો,
પણ તમારી કોમળ કાયા, શામાટે કરમાવો?—૨૦
ધૈર્ય આપતી લલી ભીખારણુ, સાથે સાથે આવે,
ખાણુ બેઠા હશે અરે ક્યાં? તે રસ્તો કોં ના આવે!—૨૦

પડી બહેન હું ભુલી ખરેખર, તે રસ્તો નહિ કળતી,
 -અરે પ્રભુ આ આફત કેવી? હરે હવે ક્યાં બળતી.—૨૦
 રસ્તા ચાર થયા ત્યાં ભેગા, ભાન વિનાની ભુલી,
 ત્રણ દીવસ તો શોધ્યો તહેને, અતે થઈ હું લુક્ષી.—૨૦
 પણ આખર ના પેતો લાગ્યો, થયું હશે શું તહેતું?
 રડી રડી સરીતા રેલાવી, થયું દુખના તહેતું—૨૦
 રૂદન કરી સુક્ષ્મ પથ્થરને, આંસુથી ભીજાવ્યાં,
 પણ હાથેથી મેંજ ગુમાવ્યો બની બહાવરી કાયા—૨૦
 તેજ ભીખારણુ ધૈર્ય આપતી, બોલી સુંણુ ઓ બહેની,
 પુત્ર તને પુનઃ મળશે તહારો, શાંતી ઘર ઓ બહેની.—૨૦

*

*

*

*

નાખી નીસાસા: ત્યાંથી ચાલી, તે ડોશીની સાથે,
 કલકતામાં તે રહેતીતી, થયા અમે બે સાથે.—૨૦
 પુત્ર વિયોગે ઓ માતાજી, કેમ દીવસ મમ જાશે?
 સુખ હવે શું? આ ઝીંદગીમાં, પુત્ર શોકના ના જાશે—૨૦
 તે ઝુંપડીમાં હતાં અમે બે, રડ્યા કરે એકાંતે,
 શોકાગ્નિથી, સળગે કાયા, નીંદ ન આવે રાતે—૨૦
 દીવસ પરે દીવસો વિત્યા ત્યાં, પુત્ર શોક ના જાએ,
 આ દુઃખ જોવા જીવતી રાખી, ભોગવવાનું લાગ્યે—૨૦
 સાતા કહીને હું બોલાવુ, બેટા, બેટા તે કહેતી,
 પ્રાત્રિ માફક જતન જાણીને સુખ દુઃખમાં ત્યાં રહેતી—૨૦

પંચાસ વર્ષની તે ડોશીમા, ગુણીયલ તે ગુણવાળી,
 શાણીને સમજી તે સહુમાં, જુદામાં હલવાળી.—૨૧૦
 નગરમહિં તે જાય માગવા, મેં કહ્યું સાથે આવું,
 નાના, બેટી! નાની વયમાં સાથે ના લઇ જવું.—૨૧૦
 રમણિ તારૂં રૂપ દેખીને લોકો અનશે વેલા,
 ચોવન તારૂં હજી ઉછળતું ભટકી પડશે જુલા—૨૧૦
 તેજ કારણથી તુજને મુકી, જાતે હું જાયુ છું
 પેટ ભરે છું ત્હારૂં પ્રિતે, બેટી સાચું કહું છું.—૨૧૦
 શરણાગતને કદી ન ત્યાગી ભલે જીવું ભિખારી
 કુળવંતી તું કમળા દેવી ચહું પુત્રિસમ પ્યારી—૨૧૦
 દયા, ધર્મને કર્મ જગતમાં જે જન પ્રિતે પોણે
 ક્ષમા, ધૈર્યને સદ્ગુણશાળી પાપ સર્વ પ્રજાળે—૨૧૦
 સુખ દુઃખ વારા ફરતી છાયા, ઘડી ઘટમાળા એવી,
 સંકટ સમયે ધૈર્ય ધરીલે, ઇશ્વર ઇચ્છા જેવી—૨૧૦
 રંભા જેવી રૂપ રત્ન તું કેમ બહાર હું કાઢું?
 લોકો સાથે જોર ન ચાલે, કેમ ગળું હું વાહું.—૨૧૦
 કામીજન તુજને મેળવવા મુજને બહુ લજચાવે,
 પણ હું તેને પથ્થર ગણતી, અનૈક રીતે તાવે—૨૧૦
 કંઈ કંઈ વખતે મુજ માટે તે, ડોશીને ધમકાવે,
 લોકો સાથે ભડી લડીને, મહારી લાજ બચાવે.—૨૧૦
 હું પણ સમજી ધન્ય ડોશીમા, માત ખરી તું મહારી
 શીયળ સાચવ્યું પુત્રિ ગણીને, તે પાપેથી તારી—૨૧૦
 શિવરાત્રીનો દીવસ આજીવો, મેં કહ્યું આજે આવું?
 ભલે દીકરી ઇચ્છા ત્હારી, આજે હું લઇ જવું—૨૧૦

+

+

+

+

જંગલ ત્યાગી, અમે શહેરમાં, ફરતા ફરતા આવ્યાં,
 બોકો, પાછળ, પડ્યા અમારે, તીર નયનથી, તાવ્યા.—૨૦
 કામી જન તો બન્યા બહાવરા, સાદ કરી, સહું આપે,
 હક્ક મસ્તી, કરતા મહારી, અતી તપી તે તાપે.—૨૦
 કોટી પતિ આ' કલકત્તામાં, વસે જગે, જાહેરે,
 એક પડ્યો તે, પાછળ મારી, એક 'ચુ'બન' દે ગાલે-રા.
 આંખ ધમ્મરે, કરી આજીજી, સંપતિ સર્વ લુટાવે,
 નોટ બતાવે, નવી નવી તે, હજારથી લલચાવે,—૨૦
 ઘુડ પડો તારા રૂપીયામાં, પરનારીમાં, મોતા,
 કામ આંધળા, કપુત જાગી, લક્ષ્મી સર્વે ખોતા-૨૦
 સુધારવાને, બદલે પાપી, તમે બગાડો ઉલટા;
 થયા શેઠીયા મારે શુ? સતી કરો છો કુલટા.—૨૦
 ધીક્ક ધીક્ક ત્હારી દુષ્ટ જનેતા, કુકર્મીં ઓ કાળા,
 કામ જાળ આ, દુષ્ટ કળાથી, કરતા મુખને કાળા.—૨૦
 મૂખ કરીને નીચું ત્યાંથી, ક્યું પલાયન પાપી
 બોલ્યા વિણનો બળી હૃદયમાં, દુર થયો તે પાપી-૨૦
 સ્ત્રી ધીક્કારે પુરૂષ ચાહે, ન્યાય થકી તે ન્યાડં,
 પ્રેમ નહિ તે પાપ જગતમાં, પણ પાપીને પ્યાડં-રા.
 એક ચાહે ને એક ધીક્કારે, એ જીવતર પણ જુદું,
 બળીયા બગથી બાથ બાંડે છે, સતી પ્રભાવે કુકુ †—૨૦
 હોય હરામી ફેરે ભટકતાં, વણ મજાએ વગગે,
 પણ પાપી તે પડતા પાછા, જીવતા જીવતર સળગે—૨૦

સતીના પ્રભાવથી નીચ પુરૂષની નીચ વૃત્તિ તૃપ્ત થતી નથી. † અપકીર્તી

કહે હરામી હાય હાયરે, રૂપ દેખી રીઝતાં,
પણ શું કાલે નીચ કૃત્યથી? અંતે એ ખીઝતા.—૨૦
કામી જન તે નીચ કૃત્યથી, ગરીબને ગભરાવે,
હોય અરે જે ભુંડી ભામા, તે તે જળ ખીછાવે.—૨૦
કામી જન તે અંધ યંછને, અભીમાનમાં ચડતાં,
પગુ ઇશ્વર તો નીર્ભી સર્વે, ચડ્યાં નીચ તે પડતાં.—૨૦
કામી જન જે કેર કરે છે, તે ઇશ્વર શું સાખે?
કદી કરેના પહાપાન તે, “ શીશા ” તેને આપે.—૨૦

*

*

*

*

કલકલ્તાની ભરી બહારે, લીક્ષા કાંરણુ આઠ્યા,
સુંદર મેડી નીર્ભી નયને, જરા અમે ત્યાં થાંભ્યા.—૨૧
મહેલ હનો ગુણીકાનો, મનહર ખખર નહિ તે અમને;
અમ બંનેને ઉપર તેડી, અપે કહો શું તમને?—૨૦
લિક્ષા કાંરણુ અમે ભટકતાં, આપ ઇચ્છાથી આપો,
ભોજન મળતાં આનંદ, અમને પછી જપીશું જાપો—૨૦
રૂપ કળાને યૌવન ભાળી, તે ગુણીકા લલચાણી-
મને કહ્યું તું રે જે અહિયાં, મુખ ભાગને જાણી.—૨૦
દુનું નામની વાય નું કરાવ આ ડોળીની સાથે,
અહિયાં રાંધને આનંદ કર તું, કુખી થવાની જાતે.—૨૦
અમ પાળક તે માતા મહારી, તેને મુકી ના આણું
મુખ ગણીશું આ હકડામાં, હવે અમારે જવું.—૨૦

તે યુક્તિમાં ના લલચાણી, ગુણીકા તેથી હારી,
ખાવાનું આપ્યું બનેને, ભોજનની તૈયારી.--૨૦
માતા તુલ્યે તે કોશીમાં, ઉભી ત્યાં પજડાણી,
પડતાં સાથે પ્રાણ ગયારે, રડતી માતા જાણી.--૨૦
પાલન કરતી પ્રેમ ભાવથી, તે પણ ત્યાગી ચાલી,
રહું હવે હું આ જગમાં ક્યાં? કોણ ઉગારે? જાણી.--૨૦
ગુણીકા તો હરખાણી દેવે, મમ પાસે ને આવી,
ધૈર્ય આપતી મને કહે તે, સુખ રૂપે તુજ “ભાવી” ૧-૨૦
મીકા બોલી તે વ્રદ ગુણીકા, શાંતી ધર તુ આળા,
હવે ખરેખર સુખી થવાની. સત્ય જાણુજે આળા.--૨૦
પરે તુજે કહ્યું તુલ્ય, કહ્યું તુજી અ! માળા,
સજ સુંદર તું કહ્યું સર્વે, નવચેતન તું આળા.--૨૦
જેવી તમારી મરજ માના, થઈ આધીન હું તહેને,
મને ખબર ના આ ગુણીકા છે, પ્રેમ ધરે છે શેને?--૨૦
દુઃખીયારી જાણીને તુજને, હું ગમું છું અહિયાં,
એ ઉપકારે હૃદય રીઝાણી, કીક નયન ત્યાં દરીયાં.--૨૦
ત્રણ દીન થયાં ત્યાં ચેતી ગઈ હું, આવી ગુણીકાને ત્યાં,
પ્રભુ પ્રભુ આ આશ્રતમાંથી, જવું કહેને મારે ક્યાં?--૨૦
હું રડતી ના, ખાતી કાંઈ, તે ગુણીકા રીઝવતી,
મને કહે આ સર્વે તારું, છતાં કેમ દુભાતી?--૨૦
હર ધૈવન કુલવાળી લાગી, તે ગુણીકા લલચાવે,
વિધ વિધ વાતે સમજાવીને, જાન ધરી હરમાવે.--૨૦

૧ આજથી તારા સુખનો ઉદય થયો છે એમ જાણ

તું કુળવંતી હું સમજું છું, પણ વય જો આ તારી,
 માટે સમજ હૃદ છોડી દે. યૌવનની બલીહારી.—૨૧૦
 તું શરમાતી ને લજવાતી, સુકુળની નીશાની,
 પણ યૌવનનો લાય જગતમાં, પાપ ગણે તું શાની?—૨૧૦
 રાજ ને મહારાજ વીના, અલ્હિયાં કેહ ન આવે,
 તુજ સરખી “સાત તરૂણી” પુછી જો સમજાવે.—૨૧૦
 સસ દિવસ થયાં પુરા આજે, મરણ જપું છું માળા,
 પ્રસંગ આવતા ઘાત કરીને, ‘મર્ણુ ચહુ’ રઢીયાળા—૨૧૦
 પહેલવહેલું આમંત્રણ આપું, રાજકુંવરનું જ્યારે,
 તેજ અત્યારે આંપ ઉભા છો, પછી કહું શું ત્યારે—૨૧૦
 કમ કથા મેં કીધી મારી, બાળકની રહી બાકી,
 તેની ખબર મુજનેના આવી, તમે જુવો છો શું તાકી—૨૧૦
 રહુ નહિ હું શાને કાળે? આ કાંરણ રોતી તી,
 શીયળ સાચવે ઇશ્વર માથે, એજ હૃદય ઉચરતી.—૨૧૦
 શીયળ સાચવી મને ઉગારો, આ પાપેથી તારો,
 સ્ત્રીહત્યાનું પાતક પરશે, હવે નથી કે આરો.—૨૧૦

+

+

+

+

દોહરા.

કથની પુરી થાય ત્યાં, મુર્છાગત તે થાય
ઉપાય કરતો રાજવી, ઔષધ શુધ્ધિ પાય.
શુધ્ધિ અંતર આવતાં, સતી કરે વિચાર,
ઉત્તર પર આધાર તે, સર્વ કથાના સાર.

રાજકુંવર:—

માતા ઓ માતા તું મહારી, ઓજ બાગક હું હારો,
ભુખ્યો તરસ્યો વનમાં મૂકી, કયો ત્યાગ તે મહારો.
માત હું કહુ કથની મારી—

તેજ વૃક્ષની છાયા નીચે, હું જાળને ત્યાં સુતો,
ઓ માતા, ઓ માતા કરતો, ભુખ તરસથી રડતો.—મા૦
પદ્માવતી નગરીનો રાજા, પદ્મસેન શીકારે,
આવી ચડ્યો તે રણ વગડામાં, રહન સાંભળી ભારે.—મા૦
પુત્ર રત્ન તેને નહિ તેથી, પદ્મસેન થયો રાજા,
રાજ તણું કલ્યાણ થયું કે? સૈનીક બોલ્યા હાજ.—મા૦
મમ માતા મુજ માટે કંઈથી, ભોગવન લેવા ગઈ છે
હજી ન આવી કેમ આવું હું? ઘણી વાર રે થઈ છે.—મા૦
ત્યારે બોલ્યા તે મહારાજા, માણસ રાખી જઈએ,
તે આવે કે તેડી લાવો, અમે પુરમાં જઈએ.—મા૦
ત્રણ દીવસ તુજ માટે શેવક, જંગલ માલ ભટકયા,
પણ ખજર ના આવી ત્યારી, અંતે સર્વે અટક્યા.—મા૦

વિધિનું વમળ ચક્ર

તુજ માટે હું બહુ બહુ રહ્યો, રાજા વાત બુલાવે,
અનેક રીતે રાજા કરવા, શેવક શરણે આવે.—મા૦
દીવસ પરે દિવસો વીત્યાં ત્યાં, શિક્ષણ પામ્યો સાફ,
રાજતણી ચર્ચા સૌ થાતી, કૈયું 'ભાગ્ય' ત્યાં મારું-મા૦
વાત બુલાવી અંતે તારી, તે રાજાની રાણી,
માતા કહિને હું બોલાવું, ગુણવંતી તે શાણી.—મા૦
સેજ ખીમરી તે રાજાને, તે દર્દે ના ઉઠ્યા,
શોક હૃદયમાં સૌને થાતો, લેખ પરે તે બેટ્યા—મા૦
પદ્મસેન પરલોક સીધાવ્યા, 'ગાદી' વારસ હું છું,
દશાટન કરવાને જાતો, સત્ય હકીકત કહું છું.—મા૦
ફરી જગતમાં મોટાં શહેરો, પછી રાજ્યમાં જવું,
રાજ્યસત્તા સંભાળી મ્હારી, ધર્મ નીતીમાં ધાવું.

*

*

*

*

દશ વર્ષ થયા આજે, દુઃખ દશાના મારા,
લાજ પ્રભુએ રાખી સહુની, ધન્ય ધન્ય પ્રભુ મારા-
આજ.....પુત્ર રત્નને પામી,
લેટી પડ્યા બંને ભુજામાં, માત પુત્ર તે પ્યારા,
બહુ દુઃખ ભાગ્યું એ માતા તેં, હર્ષ આંસુ એધારા-
એ.....આ જગ દીસા કેવી ?

+

+

+

+

+

ઉપસંહાર.

—: હરિગીત છંદ:—

પ્રીય પાઠકો આ કર્મની, કહાણી કહી કમળા તણી,
આંસુ ભર્યા આ લેખતાં, કડણાંજનક કથની ભણી.
વમળ ચક્ર વિધિનું, ફરતું ફરે જેના શીરે,
તે રંક કે રાજ ભલે હો, ભોગવે પહોંચે તીરે. ૧

+ + + + +

તે પુત્ર માતા તીર્થમાં, ત્યાંથી જવાને સંચર્યા,
પુન્ય દાન દીધા પ્રેમથી, વળતા સ્વદેશે તે વળ્યા.
વીરસેન ધારી નામ ને, ગાદીપતિ ગુણીયજ્ઞ થયો.
શુભ મુહુર્તે ગાદી પરે, આરૂઢ રાજા તે થયો. ૨

પદ્માવતીના રાજ્યનો, હકદાર 'રાજા' તે થયો,
નીજ ન્યાય નીતી ધારીને, કીર્તી દીપાવી તે રહ્યો.
એ રીનથી આનંદમાં, દીવસો કંઈ વીતી ગયાં,
નીજ રાજ્યમાં શાંતી થકી, આનંદ ઉત્સવ થઈ રહ્યાં. ૩

પણ એક દીને પુત્ર તે, નીજ માતની પાસે જતા.
શોકાતુરે સળગી જતી, અતર નીસાસા: નાખના.
કમળા સતી નીજ મહેલમાં, શોકાતુરે બેઠા હતાં,
આંસુ ભરાયા આંખમાં, દુઃખ પુર્વના સંભાળતાં. ૪
શું દુઃખ માતા આપને? આંસુ ભર્યા છે આંખમાં,

કારણ કહો જલદી મને, જોવાય દુઃખ શું માતના? §
 કારણ બીજું કંઈ નહી, બેઠા કહું શું હું કથી ?
 તુજ તાતનો વે'રી જીવે, તુજને ખખર તે શું નથી? ૫
 હું રાજ્ય માતા થઈ ભલે, પણ રંક જેવી હું ગણું,
 જો પુત્ર મારો હોય તું, તે વે'ર લેવા હું ભણું.
 લીધી પતિજ્ઞા વે'રની, તે વે'રીને નીચે હણું,
 તે પાપીના કટકા કરી, તુજ અર્ણમાં મસ્તક ધરું. ૬
 નીજ તાતનું તે વે'ર લેવા, એક દીને થયો જીતો,
 આપી ખખર તે દુષ્ટને, દીવાન પાપી જ્યાં હતો.
 લશ્કર લગઈ માટ જીલુ, સામ સામે જંગમાં,
 ચાલુ થયું ત્યાં યુદ્ધ તે, હારે નહિ કે રંગમાં. ૭
 મારો અલાવ્યો યુક્તિથી, લશ્કર ગયું વીખરાઈ ત્યાં,
 પકડ્યો પગડી પાપીને, નાસી જશે તું નીચ ક્યાં ?
 તે પાપીનું મસ્તક લઈ, વિજય કર્યો તે વે'રમાં,
 તે રાજ્યની ખંડણી લઈ, વીરસેન આવ્યો રાજ્યમાં ૮
 ભુપ શિહને ખંડીયો કરી, દીવાનને જીવતા હણ્યો,
 લઈ વે'ર તેના તાતનું, નીજ માતને ચરણે નમ્યો.
 વિધિએ લખેલા લેખ જે, તે ભોગવે છુટાય છે,
 આવે સહુ પર આપતી, પણ ધેર્યથી જીતાય છે. ૯
 દુઃખ વાદળ દશ વર્ષનું, અહુધા રહે છે જગતમાં.
 અદ્ભુત લીલા ઇન્દ્રી, ફરતી ફરે છે જગતમાં,
 સુખની કદર દુઃખમાં થી, ઇન્સાન જોતા જગતમાં,

§ માતાનું દુઃખ પુત્ર કેમ જોઈ શકે ?

- નીજ ધર્મ ધારી જે ધસે, મુખ ભોગવે તે જગતમાં. ૧૦
કમળા સતી જેવું શીયળ, સહુ સાચવો સન્નારીઓ,
પ્રગટો અમારા હિંદમાં, શાણી સતી સન્નારીઓ.
સુલક્ષણી કુળવાન નારી, જગતમાં પસરે તમે,
કલ્યાણુ થાયે કુળનું, સદ્બુધ્ધિથી સમજો તમે. ૧૧

દોહરા.

- કમળાની કથની લખી, જન દુઃખીને તે જાણુ
પાશાણો પીગળે નહિ, દુનીયા કુખની ખાણુ. ૧
એની સુંદરકાન્ત () ભગવાનજી હરિલાલ,
ભજે એકને ભાવથી, તેક ધરી નંદલાલ. ૨
ધ્યાન ધરે હું ધીરથી, નદવર (જે) નંદલાલ.
કરે પેરણા અંતરે, મહારો મનહર લાલ. ૩
કથા રૂપે આ વાગતે, અર્પુ " મોહન " લાલ.
મોહન ધારી મોરડી, મહારા સુંદરલાલ. ૪
મહારા સુંદર કાન્ત તે, એની સુંદર બાળ.
પ્રેમ પુણના હારની, સુંદર અર્પુ માળ. ૫

સમાપ્ત.

વાંચો!

વાંચો!!

થોડા વખતમાં બહાર પડશે

ગમ્મત સાથે જ્ઞાન, સ્વદેશ સેવા,
નીતિ, ભક્તિ અને શૃંગાર રસથી

ભરપૂર

શ્રી સુંદરકાન્ત કાવ્યભાષા

ભાગ ૨ જો.

સરળ રસીક અને મનોરંજન
રાગ રાગણીવાળા કાવ્યોનો સંગ્રહ
લે.-“સુંદરકાન્ત”

હક સમયમાં બહાર પડશે!

સારી મિત્રતા ધૃત્યનાર માટે
અદ્ભુત દ્રવ્ય, વ્યભિચારનું ઝેર
પુના અતીરસયદ્દક હરિગીતછંદમાં

શ્રી સંસાર-લીલા

અથવા

એક સંસારી કથા.

તે કાળજી ચીરીકટારે,
માંસ લીધું કોતરી.
લખી પાપીના એ રકતથી,
ન્યાયી કથા ક'કોતરી.

વાર્તાની સરસતા એવી છે કે વા-
ચનારના દીલમાં સચોટ અસર કર્યા
વિના રહેશે નહિ. લે. સુંદરકાન્ત.

થોડા સમયમાં બહાર પડશે!

બોધ રૂપે જુદા વિષયના દુયકાઓ

“સુંદર ગીતા”

અથવા

આદર્શ જીવન.

ઉમદા શિક્ષણનો સંગ્રહ

લેખક:-“સુંદરકાન્ત”

દે. જોડીયા જ્ઞાનર, -કરાચી.

એ સિવાય વાર્તાના પુસ્તકો
સોની ઉપયોગી હુંનર વિજ્ઞાનના
પુસ્તકો પણ લખાય છે.

હવે પછી અમારા તરફથી જે
જે પુસ્તકો બહાર પડશે તેના
અગાઉ ગ્રાહક થનાર પાસેથી દરેક
પુસ્તકની પોણી કિંમત લેવામાં
આવશે, તો આશા છે કે:-સાહિ-
ત્યના શોખીનો અને સદગ્રહસ્થો
અમારા કાર્યમાં જિસાહ પ્રેરી વૃદ્ધિ
કરશે એવી વિનંતી છે.

લે.-સુંદરકાન્ત.

સુંદરકાન્ત પુસ્તક માળા, પુસ્તક રત્નું.

શ્રી સુંદરકાન્ત-કાવ્યમાળા

ભાગ ૧ લો.

લેખક:—“સુંદરકાન્ત.”

(તે)

સોની લગવાનજી હરિલાલ ભાવનગરવાલા.

વ્યાપક સ્થળે સ્થળ વિશ્વમાં, ત્હારી અજબ ન્યારી કૃતી,
ભૂતળ અને બ્રહ્માંડમાં, દ્રષ્ટિ સ્થળે સ્થળમાં જતી.
તું ક્યાં નથી? તું ક્યાં નથી? સર્વે સ્થળે શ્રી પતી,
કીર્તી અઘૌડીક શું લાજ? પહોંચે નહિ મ્હારી મતી.
સુંદરકાન્ત.

વિભૂ વાક્ય.

— ગરુડ —

ધરા પર ધર્મની પડતી હે ભારત ! થાય છે ન્યારે !
ધરં અવતાર અવનીમાં, અધર્મો કાપવા ત્યારે !

+ + + + +

હણું છું દુષ્ટને દાખી, ચડું છું ભક્તની વારે !
ગયેલા ધર્મને સ્થાપિ, કરે ન્યકાર હું ત્યારે !
નિરંજન હું નિરાકારી, મને તે નાણુતા જ્ઞાની !
બચાવું દુઃખથી તેને, મને વ્હાલા અતી જ્ઞાની !
તળવું બંધ હું હેતાં, મને તે જામતા જ્ઞાની !
કરું છું પૂર્ણ હું ધર્મિયા, અતી ઉદાર છે જ્ઞાની !

* * * *

ભજે છે મને ભાવે, ઉગારું તેહને ભારત !
ભુઠી જંગળથી તારું, ખરેખર સંતને ભારત !

+ + +

સદા ચરણે સદા ચાલે, હે ભારત ! તે મને પામે !
ભોગવતા સુખ શાંતીનું, પિડા અંતે સહું વામે !

“સુદરકાન્ત.”

વિભૂ વાઙ્મય, ભા. ૨ જો.

—ગઝલ—

કહું છું સર્વને ત્યાગી, શત્રુમાં આવ તું મહારો !
હિંગારું સર્વ પાપોશ્ચી, વચન છે સત્ય આ મહારો ! ૧

ગી૦ અ૦ ૧૮ શ્લોક ૬૬

ખીખા જે દેવના ભક્તો, ભજે છે દેવને જે, જે.
તેઓને દેવમાં તેની, એસાકું હું શ્રદ્ધા તે, તે, ૨

ગી૦ અ૦ ૭ શ્લોક ૨૧

નથી હું બુદ્ધ કરવાનો, તજી દે ગર્વ એ તહારો,
પરાણે પેરણા થારો, ખરો ઉપદેશ આ મહારો, ૩

ગી૦ અ૦ ૧૮ શ્લોક ૫૯

નથી કંઈ શ્રેષ્ઠ મારાથી, હું અનુન અંશ પણ કાંઈ,
પરોત્તી પુષ્પતી માગા, સહુ બલ્યાંડ નીર્ધારી. ૪

ગી૦ અ૦ ૭ શ્લોક ૭

દુટેશ વાદળા પેટે થયેલો, ભટ્ટ આ ભવમાં,
પ્રયત્નો અદ્વય કરનારો, ન પામે નાશ આ ભવમાં ? ૫

શ્રધ્ધાથી યોગ સાધનમાં, ચગે છે યોગથી જ્યારે,
ન પામે યોગની સિધ્ધિ, હે કેશવ! થાય શું ત્યારે ? ૬

ગી૦ અ૦ ૬ શ્લોક ૩૭-૩૮

હે પાથ શુભ કરનારો, નાં ખમ્મે ફુર્જતી કાઢ,
ભલે આ લોક પરલોકે, ન પામે નાશ તે કાઢ, ૭

ગી० અ० ૬ શ્લોક ૪૦

થયેલો બ્રહ્મ તે યોગી, ફરીથી શુધ્ધ થાયે છે,
પ્રયત્નો આદરી પુર, મને તે ખાસ પામે છે. ૮

ગી० અ० ૬ શ્લોક ૪૫

કરે છે જે મને અર્પણ, હૃદયમાં શુધ્ધ ભક્તિથી,
જમું છું ભાવથી ભારતં! પ્રસન્ન હું એજ ભક્તિથી. ૯

ગી० અ० ૯ શ્લોક ૨૬

તજીને ગભ “કેળા” નો, વિદુરે “છાલ” ને અર્પી,
જમ્યો હું ભાવથી ત્હને, અમીને તે સ્થળે સ્થાપી. ૧૦

કરે છે ભક્તિ જે મહારી, ખરેખર તે મને પામે,
કરે છે ત્યાં થકી ફેરા, પરમ તે ધામને પામે, ૧૧

ભજે છે દેવને જે જે, પછીથી દેવને પામે.
કરે છે ત્યાં થકી ફેર, ચોક્કસ ભક્ષને પામે. ૧૨

+ + + + +

પીતા માતા અને ધાતા, સ્વતંત્ર જગતનો સ્વામી.
અનાદી લોકનો ઈશ્વર, મને તે જાણનાં જ્ઞાની. ૧૩

મહાશયોના હૃદય માંહી, થતી તે પેરણા મહારી,
ધર્મ ધારણ કરે સ્થિતિ, થતી કયની કૃતિ મહારી. ૧૪

* * * * *
મુતરના દોરની સાથે, રહે છે જેમ સહુ મણકા,
હે અનુન! “હીર” હું તેવું, જગત તે દોરના મણકા. ૧૫

ભકિત વિના ઇચ્છા ધરે, ઇશ્વર શું આપે ?

—હરીગીત છંદ—

આ વિશ્વમાં કીરતાર લીલા, છે અગળ ન્યારી કૃતી,
જે ભકિત કરતા ભાવથી, તેના પરે દ્રષ્ટિ જતી.
કરૂણા કરે કીરતારે તે, ભકિત થકી ભૂતજ મહિં.
ભકિત વિનાં ઇચ્છા ધરે, કરૂણા કરે ના, ના, નહિ.
જે જીવ ભજતા જેટલું, તેથી અધિકે તે ભજે,
આધાર રાખે શ્રી હરીનો, તો કદી તે ના તજે.
તે નામ પર 'કણુ' એક આપો, તો હજારો દે તેને,
દેવું પડે ત્યાં કોઈથી, શું છે કમાણી કો મને ?
દેવું નહિ લેવું ખરું ? ભકિત કરે ના, આપજે,
ના, ના, નથી નવરા હરી, એવું કહે છે સાદુ તે.
શુભ કર્મ કરતાં તો કદી, સ્તુતી કરે ફરતા ફરી,
કરૂણા પડી ક્યાં વાટમાં ? એવા નથી નવરા હરી.
રામા ખરી પણુ રાંડ જે, રમણી ખરી પણુ રોગમાં,
ભાળી પ્રભુ ત્યાં ભાવથી, ભમતો બધે તું ભોગમાં.
નીજ પેટ દુઃખે શીર કુટે, લે દવા જઈ તાવની,
ભગવાનજી, કહે' શું મટે, ભકિત અરે ક્યાં ભાવની ?

ભિખારી ભેખને છોડો!!

—ગઝલ—

અમારા હિંદમાં વસ્તી, ગણી છે ત્રિશ કોટીની.
 ભિખારી ભાગ છે ચોથો, ધરોધર ભીખ રોકીની.
 ભિખારી થાય છે પોતે? અરે'ના અન્યને કરતા,
 ગુમાવે રામ ને માયા, નથી કીરતારથી કરતા.
 ભિખારી ના મલે ખીજે, ભરાણાં હિંદમાં આંધ,
 ઉતેજન આપતા તેને, અમારા દેશના ભાઈ.
 દીવસનું માંગતા દાડી, સુવે જઈ રામકી સાથે,
 ભિખારીને કરે પેદા, ઉગ્રવે લહેર તે માથે.
 કરે છે મસ્ત તે થઇને, સરીરે પુષ્ટ ને રાતા,
 કરે શું “કામ” કાંઈ? મલે છે માગવા જતા.
 ભણું થાયે કહો ક્યાંથી? અમારા હિંદનું હાયે!
 વળી કંઈ લાગજે મળતાં, ઉપાડી ચીજ પણ જાયે.
 મફતના માણ જ્યાં મળતાં, કરે શું કામ તે ખીણું?
 ઉગ્રવે લહેર ને જાયે, ખરી શું કામ છે ત્રિભું.
 દુઃખી છે હિંદ આ તેથી, ભિખારી ભેખને છોડો,
 ઉત્તરીના ધણા રસ્તા, પ્રભુ પ્રીતે તમે દોડો.
 ભણું તો ને ચકા થાશે, ધણા છે હિંદમાં રસ્તા!
 કહે ભગવાનજી તેથી, સહુને સુખના રસ્તા!

૧૧૫૫૫૫૫૫

“હુનરથી હિંદનો ઉદય!!”

—કવ્વાલી—

અમારા હિંદમાં સ્થાપો, હુનર ઉદ્યોગના રસ્તા,
દુઃખી છે હિંદ આ તેથી, ઉદ્યોગે સુખના રસ્તા. ૧

ઉદ્યોગે પામશે પૈસા, ઉદ્યોગે દુઃખ નાચે છે,
ઉદ્યોગે આથમેલું (તે), ઉદય થઈ સુખ થાયે છે. ૨

અહાહા હિંદમાં પહેલા, ઉદ્યોગે એ રવી રીઝ્યો,
વિદેશે (તે) ઉગ્યો બહાર, થયા છે સુસ્ત તે ખીઝ્યો. ૩

વિદેશી હિંદમાં પેશી, કરી ગયા શોધ તે કેવી?
યુરોપી અને અમેરીકા, વળી નાપાનમાં તેવી. ૪

સુખી છે લોક તે કેવા? વિચારો હિંદના વીરા,
યશો સુખી તમે તેવા, ધસો ને એ રીતે ધીરા. ૫

ઉદય કરવા ઉદ્યોગોને, જિઘાડો કામના રસ્તા,
ગરીબો માંગતા હાથે, કરે શું? ના મહે રસ્તા. ૬

અહા, ઓ હિંદના હીરા, ધણું જીવો ગુર ગાંધી,
ખતાવ્યા રાહ ને રૂડા, સહુ રહી અહા ગાંધી. ૭

હુનર કાઢો ઉત્તરિના, સુખી થાશે સુખી કરશે,
ઉદ્યોગે આપ વળવાથી, દુઃખીના દુખને હરશે. ૮

હુનરથી હામ આવે છે, ઉઘોગે ભાગ્ય પણ ફરતું,
પ્રસિદ્ધ એ નામપુરુષાર્થ, જગતમાં શું નથી કરતું ? ૯

ચહો કલ્યાણને કરવા. ખરેખર ખંતથી થાશે,
દરીદ્રતા દુઃખ ભય શંકા, ઉઘોગે દુર સહુ જાશે. ૧૦

હુનરને હાથમાં લઇને, ગમે ત્યાં જો જનો ફરશે,
સુધીર્ઘ ને વળી જય ત્યાં, મહા લક્ષ્મિ સદા વરશે. ૧૧

હુનરનો વાવટો લઇને, કરો ઉપદેશ તે કુચી,
ખરેખર હિંદમાં હુનર. ઉદ્યતી મુખ્ય એ કુચી. ૧૨

ઉત્તેજન એ વીરા આપો, સુસોને વેર ૧ પૂર્વેના,
અદેખી રીત કાઢોને, કરોને સંપ પૂર્વેના. ૧૩

જનેતા એકના જાયા, મુસલમાનો અને હિંદુ,
ખરેખર રામ ને રહેમાન, વિભૂતી આમનું બિન્દુ. ૧૪

સુખી થાવા તમે સાંધો, હવે આ ઐક્યતા પ્યારા,
પ્રપચી રીત કાઢોને, છુપાવો ના હવે પ્યારા. ૧૫

શીખાવો ને વળી શીખો, હુનરને હેતથી પ્યારા,
ખીલવો ખંતથી તેને, ખરેખર પ્રેમથી પ્યારા. ૧૬

સુખી થાવા સુખી કરવા, શીખો હુનર ફરજ એ છે,
કહો ભગવાનજી અર્પો, જીવન આ હિંદનું જે છે. ૧૭

સુધારો કે કુધારો ? !

—ગઝલ—

ચણી છુટ ને મોજ, પહેરી ફેન્સી સાડી,
લટકતી લાજ મેલી (છે), જીવેને જય નાટકમાં.
ભલે મોડી ધરે સાડી, છતાં શીર અર્ધ ઉઘાડું,
શુશૌભીત પોલકાવાળી, જીવે આ જય જહસામાં,
પતી પગાર પચ્ચાનો, સતીની રીત અંગ્રેજી,
ભલે જુરે પતી (રજી), સતી તો જય સરકસમાં.
ભણ્યા છે મીસ અંગ્રેજી, ધીસમજ એ દેમ છે ૧ દેશી,
મુવા દેશી બગાડે મોં, મઝા છે જો મીટીંગોમાં.
બનીને નાર નખરાળી, મની ખીરસા મહિં ઘાલી,
અંકેલી નાર આ ચાલી, સરસ છે શીલ્પ સીનેમા,
વડીલો શીખ જો દેતા, છકી વેચાણની છોડી,
મલાજો સાવ સૂકીને. રવેન્છા જય છે દોરી.
જીની રીતી અરે જોઈ, ફરં નહિ શું ? કહો છો કાં ?
છુપાતી મુખ સાડીમાં, રહું ધરમાં ? કહો છો કાં ?
રહે બંધન વિષે બેરા, કુધારા એ ગયા જીતા,
નપાસો ન્યાયથી તેને, બરાબર હકક એ સરખા.
સુધારો આપ તો સત્તા, સુધારો સુખ આપે છે,
હજીરોની મધ્યે મોડું, મીટીંગો માન આપે છે.

૧. છે, શબ્દ ત્રાસ મેળાવવા માટે છે,

રહે ઘરમાં ધરી માઝા, પરીચય શું કહો થાતો?
અમારો જે સુધારો છે, ઘરોઘરમાં પ્રગટ થાતો,

સુધારાની થઈ સાળી, હવે તો હદ તેં વાળી,
બગાડી હિંદની બારી, બને છે કુળ ની ડાળી. ૧
કુધારાને કહે છે તે, સુધારા આ અમારા છે,
કહે ભગવાનજી કુડી, વિચારી જો કુધારા છે.

નાર કે નાગણી ? ! !

—હરિગીત છંદ—

કર્કશ મળી જેને ત્રિયા, જેરી કટારી નાણવી,
મહિ થાપ ખાશે જે જનો, આકૃત અંગપર આણવી.
કમળત થઇ જે ફલટા, નીજ રૂપ નાગણ થાય છે,
આવે જપાટે તેડનાં છંછેડનાં જીવ જાય છે.
ભય અને લજ્જા વળી અબગા તાજું રૂપ જાય છે.
વિકાળ થાયે વાઘણી, પ્યારા પતિને ખાય છે.
તેનો ભરોસો જે કરે (તે), રહેજમાં સપડાય છે,
જીવું હયરે જગતમાં, શું તેડને પોગાય છે?

“સુંદરકાન્ત.”

૧ કુળને તારનારી નાણ્યે ઉપદેશ કરતી હોય

ભાળું બધે હું આપને !

— ગઢલ સોરઠી હરિગીતમાં ગવાશે—

ન્યાં ન્યાં કરું દ્રષ્ટિ ત્યાં, હે ઈશિ દેખું આપને !
સ્થળ સ્થળ મહિં આ વિશ્વમાં, ભાળું બધે હું આપને ! ૧

નીત્યે પ્રકાશે વિશ્વમાં, પુર્ણ પ્રતાપી આલમાં,
રવીકાળુ ? જગમાં અન્ય શુ ? ભાળું બધે હું આપને ! ૨

આકાશમાં તારા સશી, ચળકાટ આપે નિશ્વમાં,
તે તેજ તારું અંશ ત્યાં, ભાળું બધે હું આપને ! ૩

દરિયા મહિ મોઝા ઉડે, એ મરત થઇ જગમાં મજે,
ત્યાં ત્યાં ઉઝાળા તેહમાં, ભાળું બધે હું આપને ! ૪

ન્યાં કાર્ય, કારણ, કર્મ યજ્ઞો, લાભ, હાની, થાય છે,
ત્યાં ત્યાં તમારી પ્રેરણાં, ભાળું બધે હું આપને ! ૫

જે વૃક્ષનું ન્યાં પાન ફરતું, તેહમાં ત્યાં ત્યાં તમે,
ફાલે, ફળે, ક્ષય થાયજે, ભાળું બધે હું આપને ! ૬

કીસ્મત કરાવે ભુલ કપટી, પાપ શું ? વળી પુન્ય શું !
એ બેય બુદ્ધા નામમાં, ભાળું બધે હું આપને ! ૭

આ ભાવ્ય પુરુષારથ તણા, ચાલે જગે ઝગડા ધણાં.
તે નામ બુદ્ધા હો ભલે, ભાળું બધે હું આપને ! ૮

જીવું નવું વળી જાણું શું ? સર્વમાં છે ને હતો,
ભવિષ્યે તમે તેમાં હશે, ભાળું બધે હું આપને ! ૯

આ જગતમાં છે રંક રાગ, મુખે ગદ્યા અન્ય કંઈ,
તે સર્વના શબ્દો પરે, ભાળું બધે હું આપને ! ૧૦

મિત્રો અને શત્રુ વળી, ધરપારના જે રતેલિઓ,
તેમાં તમે ત્રણ લોકના, ભાળું બધે હું આપને ! ૧૧

હું બોલતો હા કંઈ નીરખતો, કર્મ કરતો જે વળી,
તે શબ્દ સુંણતો જેટલા, ભાળું બધે હું આપને ! ૧૨

આકાશથી જળ પિંદુ ઝરતાં, તેહ વૃષ્ટિ તું થતી,
અહભૂત લીલા જગતમાં, ભાળું બધે હું આપને ! ૧૩

પ્રગટી ચરણથી તેજ ગંગા, જઈ ચડી શંકર શીરે,
ધોતી યુરાર્ધ સર્વેની, ભાળું બધે હું આપને ! ૧૪

જન્મે મરે આ જગતમાં, ના, ના, મરે છે દેહ આ,
ઘટમાળ એ ફરતી ફરે, ભાળું બધે હું આપને ! ૧૫

ભુલ્લી જ્યાશે હા બધું, ભુંસાય ભક્તિ બીજ ના,
આ જન્મમાં તે જન્મમાં, ભાળું બધે હું આપને ! ૧૬

આણું આણું મહિં પણ આપ છે યાદી દીયે છે આપની,
ખાલી નથી કે અંશ પણ, ભાળું બધે હું આપને ! ૧૭

જ્યાં યોગ સાધે મોગિયો, અહ્યયર્ લક્ષિત ભાવથી,
તેની ક્રીયા ને કર્મમાં, ભાળું બધે હું આપને ! ૧૮

ન્યાં સુખના ઝરણા ઝરે, ને દુઃખથી રડતા મલે,
 તે બેઘમાં શું તું નહિ? ભાળું બધે હું આપને! ૧૯
 આ હું પાછું ને તું પાછું, ગુરૂ પાછું વા, અન્ય કાંઈ,
 તે વ્યર્થ સર્વે સર્વમાં, ભાળું બધે હું આપને! ૨૦
 કડવા વચનથી ઝેર ઝરતા, મીઠા વાણીથી અમી,
 મારે જીવડો તેહમાં, ભાળું બધે હું આપને! ૨૧
 ન્યાં મસ્ત ઇશ્કી પ્રેમ પુરો, રંગ રેલે કામના,
 કર, બાણુ ઝાલ્યું કામનું, ભાળું બધે હું આપને! ૨૨
 હિંદુ ચતુર અવની પરે, ક્ષય વૃદ્ધિ ન્યાં ન્યાં થાય છે,
 ચેતન નવું ન્યાં ચાલતું, ભાળું બધે હું આપને! ૨૩
 ગાવા કહે ગુણ કેટલા, વ્યાપક તમે છો વિશ્વમાં,
 ભગવાનજીના ભાવમાં, ભાળું બધે હું આપને! ૨૪

“મહારી વિનંતી”

—દોહરા—

સુજીને સજ્જન સ્નેહથી, વિનંતી વારંભવાર,
 અલ્પ બુદ્ધિએ છે લખ્યું આપ ગ્રહી લ્યો સાર, ૧
 હશે દોષ મુજ કાવ્યમાં, ભુલ ચુકનો ભાર,
 દોષ કરો દુર દ્રષ્ટિથી, સુઝ ગ્રહી લ્યો સાર. ૨

“સુંદરકાન્ત.”

હે ભક્તિ કરો તો ?

(રાગ, હરી વેણ વાય છે રે હો વનમાં—એ ઢળ.)

હે, ભક્તિ કરો તો ભાળો હૃદયમાં ?
 બીજો નથી છે, ત્હારા હૃદયમાં,—ભક્તિ.
 ભક્તિ ભરી લે, ત્હારા રે અગમાં
 રાગોને રૂડા, શ્રી હરી રંગમાં.
 ઉપર મદ્યું છે, ત્હારે રે અંગ આ,
 જોતે રે' જીવડા, જાગી તું રંગમાં.
 ભોળા હૃદયનો, ભાળે છે રામને,
 કપટી ને પાપી, જાણે શું? રામને.
 જાની જે હોય તે, શેવે છે રામને,
 ભળતા તે બ્રહ્મમાં, પામે છે રામને.
 જોતે તપાસી, તું જરા તનમાં,
 ગંદો આ દેહ છે, કુલે શું? મનમાં.
 ફાગડ ફરે છે ત્યાગી, રે વનમાં,
 ભાળે જો ભાવથી, ભાળે તો મનમાં.
 ભગવાનજી તો, ભાળે છે ભાવમાં,
 હે, હરી હાથથી, તારોને નાવમાં.

યે જમાનેકા ખુદા કોન હૈ ? ! !

—ગઝલ—

જરકી મહોબત યાર જગમેં, ઓર સખી છુપાર હૈ,
દેખા મેં બહોત તરેહસે યાર, જગમેં ઓહી ખુદા હૈ.

જર ખીન મહોબત હૈ કહાં? ઉસીકું આપ દીખાધએ,
હૈ નહિ સારી ખલકમેં યાર, તેં દેખા બહોત તરેહસે.

હોવેગાં જસકે પાસમેં, વહાં પર દેખો પ્યાર હૈ,
કુરખાન હોતા વાં સખી, યાર ઉસકા બેઝ પાર હૈ.

માશુકકે દવારે જાયગા, યાર વહાં પર માન કીસકા ?
જરકી મહોબત યાર ઓઘ, હોતા જરકા પ્યાર હૈ,

સોચ દેખા મહેં બહોત તરેહસે, જર ખીન બુદા જાત હૈ.
જરસે હોતા હર કીસમકા, જગમેં જરકા માન હૈ,

સુનો મેરે દોસ્તો ઓરબી ખતના, વોઈ યહાં મુખત્યાર હૈ,
જરસે પાતા સખી તરેહકા, યાર જગમેં વોહી ખુદા હૈ.

“સુન્દરકાન્ત.”

પાપની છાપ !

—સોરઠા—

પાપ કરોના આપ, છાપ કદી છુટે નહિ,
નીચે જગતો આપ, ન્યાય થકી ના મુકશે ! ૧

પાપ તણી તે છાપ ! છોડે પણ છુટે નહિ !
હવે કરો ના આપ ! તો વળગે નહિ આપને ! ૨

પડે તમે પાતાળ ! પાપ કરી છાના થવા !
છતાં ન છોડે આળ ! જાઓ ભલે આકાશમાં ! ૩

કરીને પેલું પાપ ! મુખાં તું માને નહિ,
ફકીર થાને આપ ! છતાં તને તે આળખે ! ૪

હત્યા કેરું પાપ, મરશે ! પણ મુકે નહિ !
જગમાં ભુરી છાપ ! તે બદલો ના છોડશે ! ૫

હત્યા ફરી હાય, ત્હારી ફરી છાપ છે,
નહિ કરો ના થાય, લજ્યા લેખ ના છોડશે. ૬

હત્યા જગમા ચાર, વિપ્ર, ગાય, સ્ત્રી, બાળતી,
છે નહિ, નેનો પાર, જગમાં છુટ્ટ જાણુજો ! ૭

હત્યારા થાશે નહિ ! જગમાં મોટું પાપ !
અહિં નહિ તો છે તહિં, ભોગવવાનું આપ ! ૮

કરશેા જે અન્યાય, જગત કદાપી છોડશે,
 પાણુ નહિ છેડે અન્યાય, અંતે શ્રીારી લાયમાં. ૬
 વ્યાપક ઇશ્વર જાણતું, જગમાં ખાલી ના જગા,
 ગર્વ મહિં ના માણ તું, હુંપદમાં રે મરખા! ૧૦

મુંદરકાન્ત.

“ ભુદરને ભેટવા હો.....૭ ”

૩ (બહાલા વેગે આવો રે, એ રાગમાં ગવાશે)

—ભજન—

હળી મળી સૌ ચાલોરે, વીરા માગે વા મા હો... ૬
 હે.....તેમાં તારૂં દેખું છું હું કદ્યાણુ (૨) હળી મળી

સાખી.

હે ભપ જાપો ભુગદીશના, જે છે જગત નાથ
 તારણુ કરતો ભકતનું, અનાથનો જે નાથ,
 તેની ટેકમાં રાખોરે તાતા છે તણુ લોકના હો.....૭
 હે.....તેથી પુત્રે મળશે, શ્રી ભગવાન (૨) હળી મળી.

સાખી.

હે ત્રિકમજી ત્રણ લોકમાં, ધારણનો ધરનાર,
શરણે તેને સંચરો, એજ જીવનનો સાર.

ભલો ભાવ રાખો રે, ભુદરને ભેટવાજી હો.....જી
હે.....તેથી તારૂં તેડું તજે યમરાજ (૨) હળી મળી.

સાખી.

હે ગોવીંદ છે ગુણીયલ તણો, હુંપદ ત્યાં હરી દુર,
મ્હારૂં ત્હારૂં જે તજે, પામે તે પ્રભુ નૂર.

હિંદનો હિતેથી રે, કે' છે, ભગવાનજી હો.....જી
હે.....કલીયુગે ચાલે છે કર્મ કરાર (૨) હળી મળી.

સાચિત્ર

વાંચો ! વિધિનું વમળ ચક્ર બહાર પડી ગુડી છે, વાંચો !

બહાર ગામ એજંટો જોઈએ છીએ, સામટી પ્રત
ખરીદનારને સારૂં કમીશન આપવામાં આવશે.

લખો-લેખક સુંદરકાન્ત, ભેડીયા બજાર-કરાંચી.

કરં છું હું ખરી સેવા, ભા. ૧ લો.

—કવ્વાલી—

- પ્રભાતે ઉઠીને પહેલાં, અમારી સાંભળો સેવા ૧ !
 ખીડી બે ચાર કુંકાને, કરં છું હું ખરી સેવા ! ૧
 અમીરી ચાપ છે અછી, પીઠિં છું પ્રેમથી પરા !
 અડાવી ડોળ આખાને, કરં છું હું ખરી સેવા ! ૨
 પછીથી ચીજ અછીને, વદુ છું શોખથી મારા,
 કવ્વાલી એક ફેંકાને, કરં છું હું ખરી સેવા ! ૩
 નકામું નામનું દાતણુ, કરં ખીસ્કીડતે ખાવા,
 ઉડાવી કેક આખાને, કરં છું હું ખરી સેવા ! ૪
 નકામું છે અરે ન્હાવું, સુશોભીત લુગડા સારા,
 સફાઈ સાફ રાખીને, કરં છું હું ખરી સેવા ! ૫
 મળની ખાખરી માથે, હળમત હાથથી કરના,
 ખરાખર બાલ ઓળીને, કરં છું હું ખરી સેવા ! ૬
 જઉં છું બહાર હું જ્યારે, જમું છું પાન પુનાના,
 મુખે ચીરટ મુકીને, કરં છું હું ખરી સેવા ! ૭
 ચર્મ બે ચારની ટોળી, અમે તો હોટલે જતા,
 ખરો તે ધર્મ જાણીને, કરં છું હું ખરી સેવા ! ૮

+ + + + +

ભાગ ૨ જો.

- ધનના આંખને થાયે, સોતેરી કેમના ચરમા,
 સુધારે સાફ જાણીને, કરે છું હું ખરી સેવા. ૯
 દરેં છું મિત્રને ત્રાણી દુશ્મને હા ખડ લી, લી,
 શરમ તો આપણી સાળી, કરે છું હું ખરી સેવા! ૧૦
 પ્રિયાનો પ્રેમ છે પુરે, છતાં પણ રાંડમાં જવું,
 મવાના ગાતને સુણી, કરે છું હું ખરી સેવા! ૧૧
 કરે છું શેરત્ર સદા, જીગરે લાગ્ય જામ્યા છે,
 જીગરને જોડમાં મળી, કરે છું હું ખરી સેવા! ૧૨
 અઢાઢા, ખેવડની ૧ તે, મઝાની ખાટલી મારી,
 મહુતે તેજ અંગાજળી, કરે છું હું ખરી સેવા! ૧૩
 ઉડાડવા ઇંકના પ્યાસા, જયું છે જન જલસામાં,
 ખરે તે રાહ જાણીને, કરે છું હું ખરી સેવા! ૧૪
 કરે છું દાંડેડો જગતે, દિગ્ધા સોખને અગાડા,
 અમારો ધર્મ ધારીને, કરે છું હું ખરી સેવા! ૧૫
 ચલોતી યાર કંઠ ફરવા, બરાડ લોકના છુરા,
 અગીતે ૨ બહાર હોંડતે, કરે છું હું ખરી સેવા! ૧૬

*

*

*

*

ભાગ ૩ ને.

વગાડો “આપ” પેરીને, બનવું યાર હું તપસા,
કળાવી ચીજ ફેંકીને, કરું છું હું ખરી સેવા! ૧૭

અહાહા, બહાર આ કેવો! સુવાસો સુખ આપે છે,
ધરોધરમાં પ્રગટ કરવા, કરું છું હું ખરી સેવા! ૧૮

પ્રભુના પુછ્યા કે’ છે, પ્રભુની જે કરો સેવા!
સહુને ઠોકરે મારી, કરું છું હું ખરી સેવા! ૧૯

ગપાટા શાસ્ત્રના ખોટા, પુરાણો તો પછીથી છે,
જવા દ્યો વાત સૌ જાણી, કરું છું હું ખરી સેવા! ૨૦

ભવાધ ભકતની ભાળી, કરે છે દોંગ ધર્મોના,
મીટીંગો સાચીની જાણી, કરું છું હું ખરી સેવા! ૨૧

પ્રભુની વાત જવા દ્યો, પ્રભુ તો છેજ ક્યાં જગમાં?
ભવાડો ભામટાનો તે! કરું છું હું ખરી સેવા! ૨૨

ધરમ ને ધ્યાન છે ધાંધલ, નદામાં નામ શું લેવા?
જગાડી આ સુધારાને. કરું છું હું ખરી સેવા! ૨૩

ખરું શું તત્ત્વ છે તેને? નથી રે’ જાણવા કાંઈ,
ખરું તે તત્ત્વ જાણીને, કરું છું હું ખરી સેવા! ૨૪

ભાગ ૪ થો.

હમારા રાહ ન્યારા છે, હમારા કામ પ્યારા છે,
 ખરું આ કર્મ સમજીને, કરું છું હું ખરી સેવા! ૨૫
 અહા ઉપદેશ આ મ્હારો, ભુલોના આપ તે ભાષ.
 અહાહા, એ સુધારાની, કરું છું હું ખરી સેવા! ૨૬
 સુધારા જે કલ્યાં તમને, હજી તે જીજ કાઢ્યાં છે,
 હજી બાકી ઘણાં બીજાં, કરું છું હું ખરી સેવા! ૨૭
 થયું છે આજ તો મોડું, ફરીથી આપ મલશેનો ?
 સુધારો સાથમાં રાખી, કરું છું હું ખરી સેવા! ૨૮

*

*

*

*

સુંણી ભગવાનજી કે' છે, સુધારા સાંભળ્યાં તારા!
 બગાડી બાપના નામો, કરો છો આખરી સેવા? ૨૯
 પદો છો શુષ્કની પેટે, વળેલાં પાનીયા વાળાં!
 મુકાવી નામ પર મીઠું, કરો છો આ ખરી સેવા? ૩૦
 સુધારામાં સળી ૧ મુકા, મરો છો મુખ' થઈ મોટા!
 તમારા બાપની હોળી, કરો છો આ ખરી સેવા? ૩૧
 સુધારા ફેંકતા ઉંડા, કુધારા કાઢતા કુડા,
 હમારા ધર્મ રોળીને, કરો છો આ ખરી સેવા? ૩૨

હે મન ! તું શું કરવા ધારે છે ? !

—દોહરા.—

મનથી હાર્યો જીવ આ, જગથી હાર્યો જાણુ,
મનથી જીત્યો જીવ આ, જીત્યો જગથી જાણુ, ૧

મનથી બાંધ્યો જીવ આ, જગમાં તે બંધાય,
મનથી ધારે મુક્ત તો, નીશ્ચે મુક્ત ગણાય. ૨

મન જો મારે મોહને, મરશે મોહ સહાય,
મન જો ઈચ્છે મોહને, વ્યાપ્યો અંગ ભણાય. ૩

મન જો ધારે જગતમાં, કરશે ધાર્યું કામ,
મન ધારે જો નહિ બને, થાય નહિ તે કામ. ૪

મન જો ધારે રાજવી, થાઉં જગમાં સાચ,
નીશ્ચે પામે રાજને, ઇતિહાસોને વાંચ. ૫

મન જો ધારે રંક છું, બને સાચે કંગાલ,
અસ્થ થઇને આચરે, મહે રંક સન્માન. ૬

મન છે કારણ જગતનું, બંધ મોક્ષ બે દાર,
જ્યાં જ્યાં ઇચ્છા ને ધરે, ત્યાં ત્યાં પહોંચે પાર. ૭

મન જો ધારે હું કરું, તારું ધાર્યું થાય,
જો તું ધારે ઇચ્છે, અઝી મળશે સહાય. ૮

જેવું નીર્ખો ભુત છે, તેવું મન ગણાય,
સારે કામે લગાડજો, આપે લાભ થણાય. ૯

બડી ધડીમાં મન આ, કરતું દુનીયા માંય,
ધડી ગગનમાં એ ચડે, બડી નય પાતાળ. ૧૦

પળમાં મુંઝવે માલતું, પળમાં (લિ) ઇંગલાંડ,
પળમાં સ્વર્ગે સંચરી, પડતું પૃથ્વી માંય. ૧૧

બડી ચડે છે હાશમાં, કરતું ભકિત પાન,
વળી ફસે છે મોહમાં, ભુલીને ઇન્સાન! ૧૨

પળમાં પરનારી કંતે, કરશે ભોગ વિલાસ,
પળમાં ડરતું દીલ આ, દુઃખ પાપ છે ખાસ, ૧૩

મનને માને જ્ઞાની જન, કરતું કેદ કરાર,
તારે બીજા અન્યને, ધન્ય ધન્ય અવતાર. ૧૪

મન છે દુષ્કર અતી થણું, પ્રશ્ન પાર્થ મન થાય,
શ્રી ગીતામાં શ્રી હરી, ઉત્તર આપે ત્યાંય. ૧૫

હે અર્જુન! તે છે ખરું, મન અતી બળવાન,
યોગ તણા અભ્યાસથી, વૈરાગે વશ થાય. ૧૬

નથી સ્વર્ગ આકાશમાં, નથી સ્વર્ગ પાતાળ,
મન માને ભગવાનજી, ભાળે તો મન માંય. ૧૭

માળા પહેરો ભારત માતા માટ ને !

—આધર્મ સદેશો કહેજો શ્યામને—એ કથમાં ગવાશે—

કર્મયુગ નો માલે, કળીના કાળમાં,
તરવા તીરે સાફ, કર્મ શીખ ને,
સ્વદેશની સેવા, કરવાનું દત્ત લે,
માળા પહેરો ભારત માતા માટ ને. ૧

+

+

+

ગાંધી મુખથી ગરજ બોલે સાંભળો;
 મહારું હિંદુસ્તાન, દુઃખી છે દીલજો,
 રડું એ છે હિંદ તણું તે “હીર” લાં;
 કહેતા સર્વે તેને, કોહિનૂર જો. ૨

+ + +
 ગુણવંતો એ, ગાંધી જગમાં જો જરા,
 કહી કહી વેડ્યા કષ્ટો, તેણે દેહજો,
 આફ્રીકાનો વાંચોને હેવાલ આ!
 અનેક દુઃખો વેડ્યા, ગાંધી દેવ જો, ૩

* * +
 વાવ્યા જોને પહેલા, જેણે ખીજ આ,
 તેનું મનહર, “દાદાભાઈ” નામ જો,
 સ્વતંત્રતાની સુચના, જેણે શીખવી,
 હાપણનો દરીયો તે, ધરજો ન્યાયજો, ૪
 ભાષણુ તેણે જાણ કીધા, ઇંગ્લાંડમાં.
 મહારા હિંદીને હકક, સરખો આપજો,
 ધન્યધન્ય તહારી, ધીરજતાનો ધર્મ આ.
 બધું રૂપે બાણી કીધું કામ જો, ૫

* * *
 સપુત સંતાનો ખીજ પણુ બહુ થયા,
 ધન્યધન્ય માતા, તહારા બાળક સર્વજો,
 હિંદ ભૂમીમાં મહાન યોધો આ થયો,
 તિલક તેનું નામ, મણિ મહારાષ્ટ્રજો. ૬

* * *

મરજી જાગ્યો ગુણી જોને ગોખલે,
કેલવણીનું લીધું, તેણે કામજો,
આરભતા અધવચમાં, કીસ્મત રે' નડ્યું,
પડતું મેલી ગયો, પ્રભુના ધામ જો. ૭

* * *
નીર્જો સર્વે બંગાળાનું રતન આ,
કપડા ધોવા પેરિસ, તેના જાય જો,
લાખજો રૂપીયાની તે આવક છોડીને,
અસહકારી પ્રમુખ, તેના પ્રાણુ જો. ૮

+ + +
મોલાના જો બન્ને, ભાઈ જેલમાં,
જેવી તેની દ્રઢ નીશ્ચયની ટેક જો,
ડો. કીચલુ, માલવીયા ને મોતીલાલ:
અનેક ખીબા ધનિહારે, કર યાદવો. ૯

+ + +
સ્વારથ ત્યાગી, કર્મયોગનો માર્ગ હ્યો,
હિંદ દેશની સેવા કરવા માટ જો.
નિદ્રામાંથી જાગ્યા છે, તો હસ્ત હ્યો,
કરવા પ્યારી સેવા, સુંદર દેશ જો. ૧૦
જય જય માતા વિજય ત્હારો હિંદમાં,
સેવા કરવા સહયુધિ અમ આપજો.
મંત્ર મધુરો “મોહનનો” ભગવાનજી,
ભારત માતા! ચરણે જય જય થાયજો. ૧૧

ભારત માતાડી જય, વંદે માતરમ્

“ ઈશ્વર સ્તુતિ. ”

(રાગ)

(ચાલો જઈએ દરશન કરવા ઝાકોરમાં, ઝાકોર ખીરાજે.)

કૃપાનાથ હો! કરુણા સિંધુ !

દયા કરો દામોદરજી !

સેવક આગ્યો શરણે તારે !

અંતર ધારો આ અરજી !

સર્વેના છો પાવન કરતા !

સૃષ્ટિ સહુ આપે સરજી !

હેત ધરીતે હો' હરી તારો !

હરિહર મારા યો હરજી !

આધીન તું ભક્તને બુદ્ધર !

મોહન મોરલી તું ધરજી !

કલ્યા હો! કામલગારા !

ગોપીના ગુણીપલ વરજી !

બંસી નાદે ત્રણ ભુવનમાં !

ત્રિકમજી તું વ્યાખ્યાજી !

છોગાગા હે છેલ છખીવા !

અંધ હમારા કાપોજી !

—૩૬—

“સુન્દરકાન્ત.”

“ એક અરજ ” સ્વીકારો !

(ભુજંગી રાગમાં ગવાશે)

દયા સિંધુ હે સર્વના, દેવ દેવા !
કરું અન્ય ભાવે તમારીજ સેવા !
તમે જગતમાં સર્વને, પાળનારા !
તમે ભકત ભાળી હૃદે ધરનારા !
બ્રહ્મ આ સમે રાખજો, ભાજ મહારી !
દયા સિંધુ કરજો કૃપા એ તમારી !
અતી આપનો અમ પરે, ઉપકાર !
તને અપુરું છું પ્રેમના પુષ્પ હાર !
ખરી ખાત્રિથી આપનું ધ્યાન ધારું !
કૃપા આપની (તે) કદી ના વિસારું !
દયા આપની એજ વિશ્રામ મહારો,
પક્ષી આપ ઇચ્છા ભલે મારો તારો !
બ્રહ્મ પ્રેમથી આપને પાય ભાગું !
ક્ષમા દોષ કરજો બ્રહ્મ ભકિત માગું !
નમું પ્રેમથી હે બ્રહ્મ ! વાર વાર,
સ્વીકારો સ્તુતિ અંતરે કીરતાર !
ભગવાતજી આ ભણે આપ ચરણે !
મને પ્રેમથી હ્યો ગ્રહી આપ શરણે !

ભેખ ધરેલા ભરથારનું રમણીથી રીઝાવું.

—રાગ પીલુ—

પીયુષને ભેખ ધર્યો

હું તો કઈ રીતે તેને મનાવું—પીયુ (૩)

કર્ણને સુંદર રંગા ખતીને,

મોહ કરીને મનાવું—પીયુ (૨)

ભોજન માળ લઈ ભરમાવા,

હાથેથી હપકું દરાવું—પીયુ (૨)

મોહ કરાવ્યાં પીયુને,

દંગ હું ચોર જમાવું—પીયુ (૨)

તેહ છતાં (તે) માને નહિ તો,

ભેખ ધરીને ભમાવું—પીયુ (૨)

માને નહિ શું ? માન મુકાવું,

તીર નયન તલસાવું—પીયુ (૨)

માનો મોહનજી મહેલ પધારો,

જોખન રંગ જમાવું—પીયુ (૨)

પીયુષ તે પાન કરો,

હું તો રીસ તણને રીઝાવું—પીયુ (૨)

તમે આયુષ્ય ગુમાવો કાં?!

—ગઝલ—

યુવાનીમાં થઈ અંધા, તમે અવળું કરો છો કાં!
અભિમાને તમે આવી, ભ્રમો છો હુત થઈને કાં!
પ્રિયાની પ્રેમ માળાને, તમે “તરછોડતાં” કાં? કાં!
પરાઈ નારી પાસેની, પંદા દે: પાપીયા કાં? કાં!
મત્સીને મંદ કરવાને, તમે ઉલટું ચઢો છો કાં!
ભૂતળમાં ભાર બાંધીને, તમે ભ્રમતા ભ્રમો છો કાં!
સતિને સુકવી નાખી, તમે સીતમ ગુન્નરો કાં!
પરાઈ “પ્રેમદા” પાસે, તમારો છે ઇન્કારો કાં!
કલંકીત આપ ત્યાં થઈને, અરે કીર્તી કુઆવો કાં!
અખ્યાત ત્યાં જમાવીને, તમે મિજિલસ કરો છો કાં!
અધમ પથે જવા માટે, તમે હિંમત કરો છો કાં!
પછી પરતાઈને પાછળ, દુઃખી થાતા ડરો છો કાં!
જવા માથુકના દવારે, તમે છગર ચલાવો કાં!
નમીને નકના પથે, તમે નીશો ચલાવો કાં!
વ્યભિચારી થઈને રે, તમે આયુષ્ય ગુમાવો કાં!
મળ્યો છે હાથમાં હીરો, તપાસે તે નહિ તું કાં!

વ્યભિચારીણી સ્ત્રીને !!

—ગાઝલ—

અરે! એ આધળી થઈને, કુકર્મે કેરે કરતી કાં!
 પતિવ્રત માળ તોડીને, અમીમા જેર ખરતી કાં!
 સતીના ધર્મને ત્યાગી, તયનથી નાચ કરતી કાં!
 પતિનો પ્રેમ છોડીને, બહા તું બન કરતી કાં!
 પતિની સાહના પુરી, છતાં પણ તું ચહે નહિ કાં!
 રમીને ખરતી સાથે, હૃદયને ચારતી તું કાં!
 કલંકિત કુળને કરતી, કુખાવી કુખતી તુ કાં!
 તરીને તારવા બદલે, તજે કુખાવતી તુ કાં!
 યુવાનીમાં થઈ અધી, મરે છે મરત બ્રહ્મને કાં!
 પીયુની પ્રેમ “માળાને”, ચહે ના ચિન્તમાં તું કાં!
 બનાવા રૂપને તદાર, ઉઘાડી ૧ તું ફરે છે કાં!
 ફસાવા જાળમાં તદારી, લટકે લટકા કરે છે કાં!
 અનીતિ આઢરી એવી, નમે છે તકે પથે કાં!
 શીયળ ને રહેઝમાં તદાર, “અમુશ્ય” તે લુટાવે કાં!
 વ્યભિચારી થઈને તુ, તરંગ છે ધર્મ તદારે કાં!
 શુભાવી ઝીદગી તદારી, મરે છે જીવતાં તુ કાં!

“સુંદરકાન્ત.”

“ ઇશકનું કારખાનું ”

—હરિગીત છંદ—

આ ઇશકનું છે કારખાનું, આપ જોવા આવજો,
 આ ઇશકના જે હો મુસાફર, સાથ તેને લાવજો.
 વિશાળ જમી કારખાનું, ઇશકનું જો જો સહ,
 કરશે નહિ પણુ નિર્બળો, એ યાદ આપી હું કહું. ૧
 એ ઇશકના નેતા વગા એ, મોદ તે વળી કામ છે,
 ઇચ્છા કરો તેની જહાં, લાગર થતા તે નામ છે.
 આ ઇશકનો ગેખી ખજાનો, કિંમતી (તે) ખાણ છે,
 જે હોય પથી તેહના, તેને પુછો (સહ) જાણ છે. ૨
 એ ઇશકનો મુલતાન, શાંખો કામ તે મશહર છે,
 છે મોદ કર્ના તેહનો, ખેંગાણુ કરતું નર છે.
 એ ઇશકની નહેનાનમાં, લાખ્યા મુસાફર છે પડ્યાં,
 જાણેશ્વરી ઇશકની, લેવા હપરથી ના કર્યાં ૩
 રતનારનું શુ કામ છે? એ પથ ન્યારા ઇશકના,
 એ પાયમાલી પૂર છે, પણુ રાદ ન્યારા ઇશકના.
 આવો ભલે આ ઇશકમાં, દહાણ તેનો ઇશક છે,
 અલકાવ કોને છે નહિ, અક્ષર લખ્યા જો ઇશક છે. ૪
 એ કારખાના બહાજો, અક્ષર લખ્યા છે ઇશકના,
 ફરતા તપાસોને ફરી, અક્ષર મજાના ઇશકના.
 અક્ષર અહાલો ઇશકના, સોને મહાવ્યા રનેહથી,
 ઉપર લખ્યું છે એ સનમ, વાંચો ખીરાદર પ્રેમથી. ૫

ત્યાં મંત્ર જપતા ધરકના. શીખો શીખાવે આપને,
ખોલે મુખે લાખો જણા, પ્યારી સનમના જપને,
ત્યાં પાક પઢતા ધરકના. ક્યાં ગઈ? સનમ તું ક્યાં અરે,
દધને દીલાસો દૂર થઇ, કેવી અનીતિ આ ખરે. ૬

+ + + + +
આ કંપની છે ધરકની, રજસ્ટર થયેલી છાપ છે,
આદિ અનાદિ કાળની, ચાલે (જમે) પ્રખ્યાત છે.
પેઢી પ્રસિધ્ધી ખદકમાં, જગરાજ (રાણા) રાજ છે,
મશહૂર થઇ તે મુદકમાં, લિમિટેડ જેનું નાજ છે. ૭

* * * * *
એ ધરકની પેઢી આ રહી, નાજત ત્યાં જોવાય છે,
દાખલ થતા ના ચાજ કંઈ, જતા ઘણા દેખાય છે.
આ કારખાતું ધરકનું, ત્યાં રકતનો વહેવાર છે,
એ ધરકનો બેઢી ભરમ, ત્યાં તોપ ને તલવાર છે. ૮

+ + + + +
અંઝામ સુણ્ણો ધરકનો, આ “કાળ” નો ઇલકાય છે,
ખંજર ખુની આ ધરકનું, તે મોતનો પયગામ છે.
રે’ આવળો રે’ આવળો, સૌ ધરક કરનારાં અહિં,
ઇન્સાફ એ અન્ઝામનો, મળશે જમે (ખીજે) તહિં. ૯
એ ધરક કરનારા તમે, સૌ આપ અહિયાં આવળો,
તે અરને વ્યભિચારમાં, જોવા (જગરથી) આવળો.
ને ધરકના શબ્દો પરે, આશક થયેલા આવળો,
આ પ્રેમ પ્યાલી ધરકની એને ઉડાવા આવળો. ૧૦

આ ઇશ્કની પુતળી પરે, જનકુ થયેલા આવળે,
 એ ઇશ્કમાં મસ્તાન, ને બેલા બનેલા આવળે.
 એ ઇશ્કના નૂરે તમે બાવા બનેલા આવળે,
 ઝાંખુ જરા દેખાય તો, ચશ્મા પહેરી આવળે. ૧૧
 કરતા અરે એ કર્મ જે, પહેલા બલે હરખાય છે,
 પણ ઇશ્ક છુરી એબમાં, અંતે પછી રીખાય છે.
 છે ત્યાં નહિં બીજે નહિં, ઇન્સાફ અહીંયા થાય છે,
 એ પાપનો પુરો ઘડો, કુદતાં ફળેતી અય છે. ૧૨
 જ્યાં ઇશ્ક બીમારી થઇ, ત્યાં ત્યાં દવા શું કામની?
 એ ઇશ્ક દર્દે આવતી, મૃત્યુ સ્વારી ગામની.
 આ જાય છે આ એ ગયો, એવી નનામી નામતી,
 એ ઇશ્ક પર ફાની જીવન, વે'રી પછી (કે) કામતી. ૧૩
 શું આ તમારો ઇશ્ક છે, લોહો નમાલા પૂછશે,
 નથી કામ તારું ત્યાં જરા, બીંકણુ બીચારા પ્રજશે.
 છાતી વળની હોય જે, પરવા નહિ ત્યાં શર્મની,
 મર્યાદ મુકી માલવું, ત્યાં (ધુડ) થાતી ધર્મની. ૧૪

* * * *

આશક થઈને ઇશ્કમાં, પડતા પ્રથમ વિચારળે,
 પ્યાલી નહિ તે પ્રેમની, પણ એર જેવી જાણળે.
 અન્જામ આવે ઇશ્કનો, શું? તેહને પીછાળળે,
 ભગવાનજી કહે તે પછી, તેમાં મજાને માણળે. ૧૫

“ મહારા સોની ભાઈઓને વિનંતી ”

—મનહર છંદ—

સોની બંધુ સહુ ભાઈ, વાત મહારી સુંણો કાંઈ,
કસંપો દેખીને મારું, દીલ આ દુભાય છે.
સર્વે ભાઈ ભેગા થઈ, વિચારો એક રચળે બઈ,
ધારા ધોરણ આપણામાં, ફાયદો શું થાય છે.
સંપમાં શું લાભ છે? ને કસંપમાં દુઃખ કેવું?
કેળવણીથી આપણામાં, લાભ કે શું હાની છે?
જાત વિષે બળ તે શું? ઐક્યતાથી થાય ખરું?
આ સંપ થઈ જાદી, દુઃખી શું જણાય છે?

દેવી મહારા સોની થયા, એવું બોલે સહુ ભાઈ,
તે શું સાચી વાત છે કે? ગપાટા જાણાય છે?
જે હાથએ દેવી તણાવ્યા, દેવી સંપત્તિ ગણાય,
તેમાં આવે “વેરભાગ”, આમુરી ગણાય છે.
કહે ભગવાનજી આ, દુઃકમાં મેં કશું શોધું,
ખીજી પણ જાણવાનું, આટી રહી જાય છે.

સ. ૧૯૭૭ ના રા. સુદ ૧૩

પ્રતિજ્ઞા લ્યો તમે આજે !

—કલાલી—

દુઃખી થાતા દયા આંણી, જ્ઞાતી સેવા, તમે જાણી,
 ગરીબનું દુઃખ દરવાની, પ્રતિજ્ઞા લ્યો તમે આજે!
 ઉધા રસ્તા જે આચરતાં, વિના વિચારથી જન જે,
 તેઓને યોગ્ય રસ્તાની, પ્રતિજ્ઞા લ્યો તમે આજે!
 વિના સપે કુસંપોમાં, પડ્યાં મનભેદ છે જ્યાં ત્યાં,
 તમે સૌ સંપ કરવાની, પ્રતિજ્ઞા લ્યો તમે આજે!
 નહિ કંઈ કાયદા તેમાં, જ્ઞાતીનું માન મેળવવાં,
 અનુકુળ “કાયદા” કરવા, પ્રતિજ્ઞા લ્યો તમે આજે!
 વળી લક્ષ્મી તાણું બળ છે, નહિ કંઈ જ્ઞાતીમાં ભાઈ,
 તે માટે ફંડ કરવાની, પ્રતિજ્ઞા લ્યો તમે આજે!
 રહી છે સર્વની પાછળ, અરેરે આપણી જ્ઞાતી,
 હવે આગળ કરવાની, પ્રતિજ્ઞા લ્યો તમે આજે!
 અનેક છે તત્વ અવતીમાં, અનુભવથી મલે સર્વે,
 તમે (તે) તત્વથી તરવાં, પ્રતિજ્ઞા લ્યો તમે આજે!
 જગતમાં જન્મ પામીને, કરી નહિ જ્ઞાતીની સેવા,
 ફરજ સેવા તણી સમજ, પ્રતિજ્ઞા લ્યો તમે આજે!
 પરસ્પર પ્રીત રાખીને, સહુને બંધુ જાણીને,
 અલોકિત પ્રેમ કરવાની, પ્રતિજ્ઞા લ્યો તમે આજે!
 પિતા છે ‘એક’ સર્વેનો, જગતમાં બ્યાપ્ત છે સહુમાં,
 તમે તે દ્રઢ કરવાની, પ્રતિજ્ઞા લ્યો તમે આજે!

આવેલા ઝેર રરેલી, જુવું છે સર્વને પણ ત્યાં,
 પ્રભુથી પ્રીત કરવાની પ્રતિજ્ઞા લ્યો તમે આજે!
 કરેલા કમની કહાણી, હરીશ્રી હાથ વંચાશે,
 તે માટે શુભ કમોની, પ્રતિજ્ઞા લ્યો તમે આજે!
 પ્રભુએ સર્વ માનવના, હૃદયમાં શક્તિ દીધી છે,
 અમલમાં તેહને ભેવા પતિજ્ઞા લ્યો તમે આજે!
 પડી ગયો ધર્મ પાતાળે, ‘અધર્મો’ આવતાં આડે,
 ગયેલો ધર્મ લેવાની, પ્રતિજ્ઞા લ્યો તમે આજે!
 મોહીની મંત્ર આ જગમાં, તમે સહુ પ્રેમથી શીખો,
 મધુરા શબ્દ કરવાની, પ્રતિજ્ઞા લ્યો તમે આજે!
 સોની જ્ઞાતી સુધારામાં, રહી છે સર્વની પાછળ,
 હવે સૌ યોગ્ય શિક્ષણની, પ્રતિજ્ઞા લ્યો તમે આજે!
 જગતમાં જેટલા “સોની”, હથોડા “ભાષ” છે તહારા,
 તેઓને (ખંધુ) કરવાની, પ્રતિજ્ઞા લ્યો તમે આજે!

“સુદરકાન્ત.”

—સોરઠા—

તમે કોણ તે જાણુ, ક્યવડ જગી તુ જરા.
 “મૂળ” સ્વરૂપ પીછાણુ, જુલો શું કવમાં સલા.

સુદરકાન્ત.

“ મહારા દોષની માફી ” !!

—હરિજીન હંદ—

કર આ થકી કલમે લખ્યું, જેવું બુધિની જાણમાં,
માફી ચાહુ મમ દોષની, તું રોપ હૃદયે આણમાં.
આવે ઉછાળા હૃદયમાં. રહેતા નથી તે અંતરે,
પુનઃકર્મ માફ તે પાથરે, કલમે થકી સર સર સરે.
સરિતા ઉછળતી જગ થકી, તે જેમ રોટી ના રહે,
અનુભવ ઉછાળા તેમ આ, રોટી છતાં પાન ના રહે.
અનુભવ તણી તે પ્રેરણા, ધર થકી સૌ થાય છે,
તે જાણતાં જે ના જાણે, પાપ ભાગી થાય છે,
ભુલ પાત્રે જગમાં ફાળુના ? ન્યાયે સુંજો તો નેક છે,
નિર્દોષ જગમાં છે નહિ, ધર સચણી એક છે.

“સુદરકાન્ત.”

આજેજ મગાવો! દરેકને પાંચવા ભલામણ નૈયાર છે !!
સચિત્ર વિધિનું વચન ચક્ર આ સુદરકાન્ત કાવ્યમાળા
ભાગ ૧ હો. લેખક — “સુદરકાન્ત.”

સુદર આટ પેપરનું પુરું પુષ્ટ સળ્યા લગભગ ૮૦ છતાંકિં. આના
બહાર ગામથી મંગાવનારે પોસ્ટની ટીકાટ ૦-૬-૩ ખીડી.

કે. જોડીઆ બજાર, અંદાઈ કપર મુ. કરાંચી.
સોની ભગવાનજી હરિલાલ ભાવનગરવાલા.

રાજા જનકનું “સ્વપ્ન” !!

—: હરિગીત છંદ:—

કીરતારની કુદરત કૃતિ, કિર્તિ ભણાયે ના ભણી,
અકળીત લીલા વિશ્વમાં, ના જાણુ થાયે તે નણી.
મનહર નગર મિથીલાપુરી, રાજા જનકનું રાજ્ય છે,
દાનાર દીલનો રાજવી, કિર્તિ જગે પ્રખ્યાત છે,

* * * *

છે પુણિમાની રાત્રિ આ, શશી તેજ વ્યાપ્યું વિશ્વમાં,
શશિદિવ આજે પુણી રૂપે, વ્યાપ્ત થાયે વિશ્વમાં.
વાઝા ટકોરા ખારના, નિશ્ચિંત જન સુતા હતા,
કો, કો, હાપાધી યુક્ત નર. નિંદ્રા થકી ન્યારા હતા.

* * *

તેવે સમે રાજા જનક, સુતા હતા નિજ મહેલમાં,
સુંદર સુશોભીત મેજપર લેટયા હતા રંગ મહેલમાં.
ભરનિંદને બેઠી અને, આધિન થયા સુખ શાન્તિમાં,
જાણ્યે ખીજો આ ચંદ્ર શું? રાજા જનકની કાન્તિમાં.

+ + +

આવ્યું ભયકર “સ્વપ્ન” તેને રાત્રુ આવ્યો કો ચડી,
હારી ગયા તે યુદ્ધમાં, એવી ખરી દ્રષ્ટિ પડી.
અજાણે કયું તે રાજ્યને, સત્તુ મહા ગાળવાન છે,
જગદી હવે તું દૂર થા, રાજા નણુ ફરમાન છે.

રાજા જનક આ નિર્ભયો, અસૌસ અંતર થાય છે,
 રે' રે' પ્રભુ આ શું કર્યું? ત્યાગી નગરને જાય છે
 શત્રુ હૃદય કંઈ ના દયા, હૃદયારતો હુકમ કર્યો,
 કેવી દશા મમ ભાગ્યની? ધીક્કાર આ ધ્યાને ધર્યો,
 શત્રુ કહે કે કોઈ પણ, આપે શરણુ જે તેહને,
 શિક્ષા થશે નીજ પ્રાણની, આપો શરણુના તેહને
 શોકે દુઃખે સંતાપ મય, રાજા ત્યાંથી સંચરે,
 કેા પણ કહેના આવ તું હુકમ થકી સૌ થરથરે.
 હુકમ કર્યો પર રાજ્યમાં, તેને શરણુ ના આપજો,
 અળવાનના એ ભાગ છે, તે આપ સૌ વિચારજો.
 ભુખતા દુઃખે રાજા રહે, ભટકે અરે ખેલાનમાં,
 જંગલ મહિં તે જઈ ચડ્યો, આ કોપ શું ધનસાનમાં?

*

*

*

ભુખતા દુઃખે ત્રણ દીન થયા, શુદ્ધા થકી પીડાય છે,
 જ્યાં ત્યાં રઝડતો રાજવી, અન્નદાન લેવા ન્દાય છે.
 સુણી ખમર અન્નદાનની, પેલે ૧ રથજો દેવાય છે.
 જલદી ઉમંગમાં જઈ ચડ્યો, ખાવા પરે નિજ ખ્યાલ છે.

કમ બાગ્ય તેના ત્યાં જતાં. અન્નદાન પરં થાય છે,
કંઈ છે નહિ એ સુણતાં. ચંતર નિસાસાઃ ખાય છે

કર જોડીને વિનંતી કરે. રાજ્ય જનક દાતારને.
ત્રણ દીન થયા ખાધું નથી. મહારા ખચાવો પ્રાણને

દાતારને આવી દયા. આપી કદી ને ખીચડી,
હાજર નથી મમ પાસ ખીજું. આ સ્વીકારે છે પડી.

તે ખીચડી ને રેં કદી, નાખી કટોચ માંચ તે,
જઈ રૂઢ નીચે ખાઉં છું, એવા વિચારે જાય તે.

દુઃસ્વાચ્ચ તેને ત્યાં જતા, નિજ ધારણા ને ધુળ થઇ,
પાડા લહે એ વાટમાં. કદી ખાચડી નીચે ગઇ.

તે મસ્ત પાડા તોરમાં. રાજ્ય જનક ત્યાં જાય છે,
જે પાત્રમાં કદી ખીચડી. અથડાદથી પછાત છે.

કદી ખીચડી નીચે પડા. વિદિ ખરે વેગી થઈ,
તે ધુળથી લેવા જતાં, નિજ આખ ત્યાં ઉઘડી ગઇ.

ક્યાં ખીચડી, દદપાર હું. કંગાલ કે. હું રાજવી ?
આ “સ્વપ્ન” ખીના સત્ય કે ? જુદીગણીને કાઢવી ?

—સોરઠી—

આ સાચું કે તે ? તેનો નાશય હું ચાહું.
સવા પડતા તે વાત મરી દગ્યામાં.

—હરિગીત

પંડિત સૌ હાજર થયા, ઉત્તર ચાહું હું પ્રશ્નનો
જે જાણ્ય હોય તે નહીં, સત્વર દીધો સતોષ તો

—સોરઠી—

આ સાચું કે તે ? પ્રશ્ન જરેજર એજ છે,
ઉત્તર આપો જો, વદશી જતાં વિચારજો.

* * *

પંડિત હાજર જે હતા, સાચું શું આ ? તે ?
જાણ્યા વિણની છે ખત, સર્વ પડ્યા વિચારમાં.

—હરિગીત—

સર્વે તપાસે શાસ્ત્રમાં, પણ ત્યાં લખ્યો છે પ્રશ્ન આ ?
એણે સહુ અપચાપ થઈ. રેં બાર વાગ્યા આપણા,

* * *

આ પ્રશ્નનો ઉત્તર મને મનસે પછી છુટા કરે,
નહિં તો તમે રૂં જાંઘમાં, ખાવા પીવાનું સૌ ધરે,

+ + +

એ રીત દીવસો કંઈ ગયા, ઉત્તર મલે ના એહને,
પંડિત આવે નવ નવા, આ પ્રશ્ન પૂછે તેહને.

+ + +

ઋષિ તણો કુમાર જે, અઘટાવકે નીજ નામ છે,
તેને થઈ સૌ જાણ્યુ આ, ઉત્તર મહિં શું કામ છે ?
નિજ માત, મામા પાસ જઇ, આજ્ઞા ચહે છે એહની,
આશીશ દ્યો માતા મને, અજ્ઞાન ટાળું ૧ તેહની.
વય વર્ષ પુરા આઠનો, મિથીલાપુરીમાં જાય છે,
યુક્તિ તિહાળી બાળની, રાજા અતી હરખાય છે,

+ + + + +

સુદર સિંહાસન ખેસવા, આપ્યું ઋષિ કુમારને
ગંભીરતા ધારી તહાં, શું પ્રશ્ન તે ઉચ્ચારને ?
તે ૨ વક્તે નિરખી જનક, આ દે ખુલાસો શું મને ?
આ “સાચું ? કે’ તે?” પ્રશ્ન મહારો, એજ શંકા છે મને.

* * * *

[ઉત્તર.]

જેવું હતું તુજ સ્વપ્ન (તે), તેવુંજ કહું છું જગત (આ).
તેમાં અને આમાં વળી, ભિન્નતા નથી રૂપ એક આ.
દેખ્યું હતું પણુ (તે) નથી, તેવુંજ (આ) દેખાય છે,
અતે પડીથી (આ) નથી, જૂઠી સદુ જંગળ છે.

+ + + + +

૧ રાજાનું દેહાભીમાન ટાળું. ૨ જેના આ પ્રશ્નમાં વાંકા હતા

રાજા જનક આ સાંભળી, તે વક્રને ચરણે પડ્યો,
ગુરુદેવ મહારા આજથી, એવું કહી ચરણે નખ્યો.
કીધી કૃપા મુજ ઉપરે, અર્પણ કરું શું? આપને,
શરણે તમારે છું સદા, ટાળો ત્રિવિધિ નાપને,

ત્યારે કહે ગુરુદેવ તે, પૃથ્વું તને આ પ્રશ્ન હું,
ઉત્તર વિચારી આપજે, તહાં ખરેખર નામ શું?

રાજા કહે હું જનક છું, મિથીસાપુરીનો રાજવી,
ક્ષત્રી તણી હું જાત છું, આજ્ઞા કહો તે પાળવી.
તું જનક રાજા તે મને, દ્રષ્ટિ થકી દેખાડને,
ત્યાં હસ્ત મૂકી કે પછી, આ છે જનક ૧ તો જાણ્યને?

વિચાર કરતો રાજવી, મમ નામની ર છે ક્યાં જગા?
આ દેહ તે શું હુંજ છું? પૂરા પ્રપંચી સૌ દગા.
નિજ રૂપતુ ત્યાં જ્ઞાન થયું, જૂઠી સહુ જન્મળ છે,
તન મન અને ધન સર્વ આ, ગુરુદેવને નિર્માણ છે.
ભૂલ્યો ગુરુજ જ્ઞાન હું, મિથ્યાપણું સમજાય છે,
અર્પણ કરું છું સર્વ આ, આજ્ઞા કહો તે માન્ય છે.

૧ જનક ક્યાં છે, એમ દેખાડતો જાણ્ય થાય. ૨ હાથ પગ મોઢું
છત્યાદી શું જનક છે?

ઉપદેશ આપા જીમને, તેને સ્વીકારે રનેહથી.
કર્યા કરી કરને કૃપા, હું રક જાણી રહેમથી.

ત્રિકાળ જ્ઞાની તે ગુરુ, શુદ્ધ ભાવ જાણી ૧ ઉચરે,
અર્પણ કર્યું સર્વે મને, તદારે રચું ના કંઈ અરે.
પણ એ અનામન રાજ્યને, વહીવટ ચલાવા હું હહું,
તદારે નથી કંઈ જાણું. ન્યાયે ચલાવા તે કહું.
પંડિત જોશી જે હતાં, પંથન થકી છુટા કર્યા,
રાગ જનકના જે ગુરુ, તેના પિતા ૨ દખી કર્યા.
વિદેહ પદવી જનકની. તે ચારથી તેને મળી,
સર્વે સભાજન પડિને "સ્વના" નાથી જાતાં કળી.

૩૨૩

૩૨૪

રાગ જનકે જેવા કાળ, પ્રાંતનાં ૩ ઉમે વેને અંતરે.
સંસાર સાગરથી સર્ગી પાદમ કૃપાથી તે નરે
કલ્યાણકારક "સ્વના" માં માયે ધરી જે જે જાણે.
સુખ ભાગ્યે સાન્નિધ્યે મોતિ તણા ટાડેલા અણે

"સુદરકાન્ત."

સમાપ્ત.

૧ બોધ્યા. ૨ અપરાધકના પિતા પણ અધીપાનામાં હતા. ૩ જાણવાની
શક્તિ આપે તે અહોભાગ્ય સમજવા.

શ્રી અંગિકા હિંદુ લોજમાં પધારો !

—ગઝલ—

કરાંચીમાં થળી લોળે, લીએ છે ચાજ જે કમતી,
ધરીને લોભ ત્યાં જાતા, જમ્યા કે જાણુ સહુ થાતી.
પછી કંટાળતા કે' છે:- અરેરે લોજ આ કેવી !
અરેખર લોજ મુંબઈની, જમાડે આપ ગ્રહ જેવી.

*

*

*

*

રસોયા છે અહિં સારા, મજાતું કામ કરતારા,
પધારો લોજમાં પાના. અમારી આંખના તારા.
ગણો બે યાયની રીતે, અમારો ચાજ ના ઝાઝો,
સ્વચ્છતાથી અને સર્વે, સ્વાદિષ્ટ માલ સહુ તાજે.
પ્રસંસા મુખથી કરતી, નથી એ યોગ્યતા કાંઈ,
નપાસીને પછી કેળે, તમારા મુખથી ભાઈ.
અમારી જે કદર કરશે. કદી નારાજ ના થાયે,
અરાખર સ્ટાઈલ મુંબઈની, તપાસો એજ છે આયે.
અમે જાંઘ આપની હાજર, તમારી નોકરી કરવી,
પછીથી એટલું ચાહું, કદર તો આપને કરતી !

માલીક, રાજારામ એમ. દવે. કે. એક્ટન મારકીટ, કરાંચી.

સોની પીતાંબર માવધળ એન્ડ સન્સ.

—ગઝલ—

ડીઝાઇન સર્વ મુંબઈની, બને છે સૌ અમારે ત્યાં,
નથી કંઈ લય હગવાનો, પ્રમાણીક કામ બનતું જ્યાં.
કડા ને બંગડી પોંચી, સુશોભિત વાંક સોનાના,
અછોડા હાર ને વીંટી, વળી એરીંગ સોનાના.
નમુના અન્ય છે ઝાઝા, ડીઝાઇન ત્યાં તપાસોને,
વિતંતી આપને એવી, દુકાને આપ આવોને.
દીપાવો દાગીના અગે, વધારે નર કાપાનું,
પ્રભાવે માન પામે છે, નથી શું માન માપાનું ?

સોની બંધુ માટે ખાસ. (દાહર)

ટીલી, પટી, તારના, મશિન છે અમ પાસ,
સગવડતા સોની તણી, છે ઉપયોગી ખાસ.
સોની બંધુ માટે ને, સગવડતા સચવાય,
નવા નમુના અન્ય પણ, ટીલીના લેખાય.
પેટન આવે નવ નવી, ખોડ પરજ જણાય,
દેખી દીલકું આપનું, તે નેતા હરખાય.
નવા નમુના કોલ્તા, કારીગર કહેવાય,
મનરંજન તે થાય છે, ઘરાક (તો) ખુશ થાય.

દેખાણું જોડીયા બજાર, -કરાંચી.

વાંચો!

વાંચો!!

વાંચો!!!

નવરાશની વખતે શું વાંચશો?

હમણાંજ નવો સ્ટોક આવ્યા છે.

ગુજરાતનો નાથ.
કલાપીનો કેકારાવ (સચિત્ર).
કેદર અને કેસુભ.
મારી વીશ વાર્તાઓ.
ખંસરી બાલા.
કાવ્ય માધુર્ય.
મહાકાળીની મૂર્તિ.
વિધિનું વિદ્યાન.
મહાત્મા ટોલ સ્ટોય (જ. ચ.)
ચંપારણ્યમાં મહાત્મા ગાંધીજી.
કાળા પાણીની કથા.
સીતા હરણ.
રામ અને કૃષ્ણ.

તેમજ અનેક પુસ્તકો હાલજ આવ્યા છે.

મળવાનું દેકાણું:—

ધી કરાચી બુક સ્ટોલ,

જોડીયા બજાર, —કરાંચી.

નીચીમાં અલિપ્રાય ધ્યાન દઇને વાંચો તે ખરા!

૫૪.

—ગઝલ—

બહાલા!

તમે નીજ દેશને ત્યાગી, ગયા પરદેસમાં પ્યારા!
પરંતુ લોજમાં આવું, ગમે છે કે નહિ? પ્યારા!

* * * * *

પ્રિયાને પ્રત્યુત્તર.

પ્રિયા તુજ પત્ર મેં વાંચ્યો, કુશળતા છે સદુ રીતે,
પ્રસંશા શું કરું ત્હારી? પળેપળ સાંભરે ચિન્તે.
જમું છું લોજમાં હું જ્યાં, અરાબર રાષ્ટ્ર મુંબઈની,
ભૂલાવે ભાત (ત્યાં) ઘરનું, મઝા છે આંધ મુંબઈની.
સુવાના રૂમ છે સારા, વળી છે કામ કરનારા,
લલા છે લોજના માલીક, ચહે છે ચિન્તમાં સારા.
અરાબર જાગાવે અંતે, જમ્યાની ભુકતી છે સારી,
તજ દે તે વિશે ચિન્તા, સવડતા સર્વ છે પ્યારી.

શ્રી ગોકુળ વિજય હિંદુ લોજ.

લોજ અન્ડ બોર્ડીંગ, ભાડીયા બગીચા, કરાંચી.

જાહેર ખબર.

અમારી દુકાનેથી સોનું ચાંદુ મરકનદાહેલ
ખંડનું વિભાવતી રૂપ ૧૦૦) તથા પાટલો અમેરી-
કન તથા ચાંદી ચીનાઇ વિભાવતી, છુટક તથા આધી
કાશ્યત ભાવે વેચવામાં આવે છે, તથા સોના
ચાંદીના દાગીના તૈયાર મળીન પોલીશ અપ-ટુ-ટ
ફેસનના વેચવામાં આવે છે, તથા ઓગર ઉપર
ખનાલી આપવામાં આવે છે

ફેકાળું :

લોહમલ વલ્લભદાસ શરાફ,

મીઠાધર કુંદન ચાક. —કરાંચી.

અમારી દુકાને સોનું, ચાંદી તથા દાગીના
ધરમના કાંટા ઉપર વળખી આપવામાં આવે છે.

શું દાગીનાની જરૂર આપને નથી ?

—હારીત—

સુંદર સુશોભિત દાગીના, પેટન નવિ સહુ થાય છે.
આવો પધારે આપ સૌ, મુંબઈ નકામાં જન્ય છે
મુંબઈ તબા મનહર નમુના, કેન્સી સૌ થાય છે.
તે સૌ થતે અલિયાં મજાના, યાજ્ઞમપર દેવાય છે.
મનહર મજાના ફેન્સી, પેટન નવીનું પર છે.
પેટરો ઉપા સૌ દાગીના, શાભા તાયુ તે નર છે.
ભગવાનજ હરિલાલ સોની, છે કરાચી શહેરમાં.
અચ્છી કપર પામે પ્રજાત કૌશર કૃપાથી હરેરમાં.

“સુંદરકાન્ત.”

સારા અર્થાનું વાચન એ મનુષ્ય માનને રહગુણી બનાવે છે
અમારા તરફથી યાત્રામાજ પ્રસિધ્ધ કરેલી એક નાની સરખી
સાયબેરી

શ્રી “ સુંદર - કાન્ત ” પુરતકશાળા.

પુરતકશાળાના માલીક.

“ સુંદરકાન્ત. ”

(તે)

સોની ભગવાનજ હરિલાલ ભાવનગરવાલા.

કે. વેંત્રીઆ અજર, અચ્છી કપર મુ. કરાંચી.

